

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

Kenmerk: 201701449

Den Haag, 22 september 2017

Op 21 september ontving ik van u het stenografisch verslag van de regeling van werkzaamheden van die dag. Tijdens deze regeling heeft het lid Nijboer (PvdA) mij gevraagd uiteen te zetten of er op de terreinen van de zorgtoeslag, het kindgebonden budget, de huurtoeslag en andere fiscale maatregelen wijzigingen zijn voorzien voor volgend jaar.

Anders dan hetgeen samenhangt met het wijzigen van het verplicht eigen risico, zijn er zover mij bekend geen andere wijzigingen in deze regelingen voorzien dan het kabinet op 19 september 2017 heeft aangekondigd in de begroting voor 2018. Voor het overige zijn de gesprekken tussen de onderhandelende fracties van VVD, CDA, D66 en CU gaande en zal ik u in mijn eindverslag berichten over de uitkomsten hiervan, zoals vermeld in de brief die ik u 28 augustus jl. (kenmerk 201701353) zond.

G. Zalm, Informatieur



t.a.v. Informatie Kabinetsformatie 2017  
dr. G. Zalm  
p/a Tweede Kamer  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

Betreft: Korte termijnoplossing Wet DBA en kwalificatie arbeidsrelatie

Den Haag, 21 september 2017

Geachte heer Zalm,

Namens ONL voor Ondernemers en ICT-ondernemerscollectief The Future Group wil ik de formerende partijen hierbij een mogelijke oplossing voor de problematiek omtrent de Wet DBA en de kwalificatie van arbeidsrelaties aandragen.

Onderzoek van The Future Group onder ruim 400 grote opdrachtgevers toont aan dat een oplossing broodnodig is. Driekwart van de bedrijven geeft aan dat er momenteel geen enkele duidelijkheid vooraf is. Ruim 67% van de opdrachtgevers geeft aan dat de toetsingscriteria voor de kwalificatie van een arbeidsrelatie onwerkbaar zijn. Het resultaat is dat zelfstandigen opdrachten mislopen of tot payrollconstructies gedwongen worden.

#### **Probleem: grote onzekerheid**

Sinds de invoering van de Wet DBA, die de facto louter de VAR-verklaring afschafte, is er sprake van grote onzekerheid. Voor opdrachtgevers én opdrachtnemers is niet voldoende duidelijk wanneer een werkende als opdrachtnemer of werknemer aangemerkt wordt. Dit is relevant omdat voor werknemers sociale premies en heffingen ingehouden moeten worden en voor opdrachtnemers niet. Indien achteraf blijkt dat een opdrachtnemer (voor de sociale zekerheid- en fiscale regelgeving) toch als werknemer gezien moet worden, ziet een opdrachtgever zich geconfronteerd met hoge boetes en naheffingen. De praktijk toont aan dat opdrachtgevers dit risico niet durven te nemen, waardoor opdrachtnemers miljoenen euro's aan opdrachten mis zijn gelopen.

De onzekerheid blijft voortduren en ondanks communicaties vanuit de Staatssecretaris van Financiën en de Belastingdienst over de opschorting van handhaving durven opdrachtgevers het nog steeds niet aan. Ook verschillende ministeries en (semi-)overheidsinstellingen durven dit risico niet te nemen en sturen aan op payrollconstructies.

De Wet DBA is ingevoerd om op te kunnen treden tegen schijnzelfstandigheid. ONL en The Future Group onderschrijven de noodzaak van effectieve handhaving, maar constateren dat er tot op heden geen enkele schijnzelfstandige beboet is. Ook op dit punt heeft de Wet DBA geen oplossingen gebracht.

Het is voor opdrachtnemers en opdrachtgevers van essentieel belang dat er snel duidelijkheid komt over de kwalificatie van arbeidsrelaties. Hierbij is het met name van belang dat vooraf duidelijk is wanneer een opdrachtgever inhoudingsplichtig is voor werknemersverzekeringen. Ten tweede is het van belang dat de Belastingdienst op basis van een heldere en afgebakende omschrijving handhavend kan optreden tegen schijnzelfstandigheid, zonder dat opdrachtnemers en opdrachtgevers die zich aan de regels houden hier last van ondervinden.

### **Oplossing: een antimisbruikbepaling**

Een oplossing die aan deze voorwaarden voldoet is artikel 6a Wet op de Loonbelasting 1964 (oud) in gewijzigde vorm terug invoeren. Voor de invoering van de Wet DBA bevatte dit artikel de voorwaarden om niet als inhoudingsplichtige beschouwd te worden. Door hier neer te leggen wanneer een opdrachtgever niet-inhoudingsplichtig is, komt er duidelijkheid voor opdrachtgevers en opdrachtnemers. Hierbij stellen we voor om als vereisten om niet-inhoudingsplichtig te zijn te hanteren: er wordt gewerkt krachtens een overeenkomst van opdracht; de opdrachtnemer heeft zich als zelfstandig ondernemer ingeschreven in het handelsregister; en er is geen sprake van misbruik zoals omschreven in lid 2.

In het tweede lid van dat artikel kan een definitie van misbruik gegeven worden. Door dit wettelijk vast te leggen is het voor opdrachtnemers en opdrachtgevers vooraf duidelijk wanneer er sprake is van misbruik. Op basis van dit artikel kan de Belastingdienst handhavend optreden. Het voordeel hiervan is dat de Belastingdienst niet langer alle arbeidsrelaties vooraf hoeft te beoordelen voor zekerheid. Dit maakt het mogelijk om meer aandacht te besteden aan het aanpakken van misbruik.

De bovenstaande oplossing is met een relatief eenvoudige wetswijziging te realiseren en zal de grote problemen voor opdrachtnemers en opdrachtgevers snel oplossen. Het voordeel hiervan is dat het tijd geeft om na te denken over een meer bestendige en ingrijpende oplossing, zoals de herijking van het arbeidsrecht.

Als bijlage bij deze brief treft u een meer uitgewerkte aanzet voor deze korte termijnoplossing voor de problematiek omtrent de Wet DBA en de kwalificatie van de arbeidsrelatie. Mocht u naar aanleiding hiervan meer informatie of een nadere toelichting willen dan zijn wij hier ten allen tijde toe bereid.

Met ondernemende groet,



Hans Biesheuvel  
Voorzitter ONL voor Ondernemers

## Bijlage 1. Aanzet korte termijn oplossing Wet DBA en kwalificatie arbeidsrelatie

De problematiek omtrent de kwalificatie van de arbeidsrelatie kent twee elementen. Het eerste element is dat het voor de Belastingdienst lastig is om op te treden tegen schijnzelfstandigheid en ongewenst gebruik maken van de faciliteiten voor zelfstandigen. Het tweede element is dat het voor zowel opdrachtnemers als opdrachtgevers niet duidelijk is wanneer een opdrachtnemer voor de fiscaliteit en sociale zekerheid als opdrachtnemer of werknemer gekwalificeerd wordt.

Voor de invoering van de Wet DBA, konden opdrachtnemers een Verklaring Arbeidsrelatie aanvragen bij de Belastingdienst. Opdrachtgevers waren gevrijwaard van het inhouden van belastingen en premies indien een dergelijke VAR-verklaring overlegd werd en conform de verklaring gewerkt werd.

De Wet DBA heeft de mogelijkheid om vooraf zekerheid te krijgen omtrent de aard van (de voordelen uit) een arbeidsrelatie geschrapt. Ter vervanging hiervan is een systeem van modelcontracten ingevoerd. Dit systeem werkt niet en heeft tot grote onzekerheid geleid. Ondertussen is optreden tegen onwenselijke schijnzelfstandigheid nog steeds niet goed mogelijk.

### Vereisten aan een oplossing

- Opdrachtgever en opdrachtnemer moeten vooraf duidelijkheid kunnen verkrijgen omtrent de aard van de arbeidsrelatie.
- Schijnzelfstandigheid moet worden tegengegaan.
- Handhaving door de Belastingdienst moet mogelijk zijn.
- Handhaving moet louter misbruik treffen en alle goedwillende opdrachtnemers en opdrachtgevers niet hinderen.

### Korte termijnoplossing

De terminologie van de Wet DBA en modelcontracten zijn besmet en leiden tot grote mate van onzekerheid bij opdrachtgevers en opdrachtnemers. Duidelijkheid wordt geboden door op basis van een aantal heldere en objectieve criteria vast te stellen dat werknemersverzekeringen en premies niet afgedragen hoeven te worden voor deze opdrachtnemers. Hierbij staat de keuze van de werkende centraal.

Met een concrete antimisbruikbepaling wordt onheus gebruik van de faciliteiten voor zelfstandigen aangepakt. Het is van belang dat de bepalingen die het misbruik omschrijven zo geformuleerd wordt dat ondernemers die voor eigen rekening en risico ondernemen niet getroffen worden. Op basis van de nauwe antimisbruikbepaling kan de Belastingdienst gericht handhaving in die gevallen waarbij dat misbruik duidelijk is.

### Uitwerking korte termijnoplossing: Niet-inhoudingsplichtige

In de Wet op de Loonbelasting 1964 wordt artikel 6a in gewijzigde vorm terug ingevoerd. Voor de invoering van de Wet DBA stonden in dit artikel de voorwaarden om niet als inhoudingsplichtige beschouwd te worden. In dit artikel (art 6a lid 1) komt te staan wanneer een opdrachtgever niet als inhoudingsplichtige wordt gezien. Dit is het geval indien er gewerkt wordt krachtens een overeenkomst van opdracht, de opdrachtnemer zichzelf als zelfstandig ondernemer heeft ingeschreven in het handelsregister, en er geen sprake van misbruik is.

Voorstel Art. 6a lid 1 Wet op de loonbelasting 1964

*Als inhoudingsplichtige van een persoon wordt niet beschouwd degene die krachtens een*

*overeenkomst van opdracht als bedoeld in art. 7:400 BW, een opdracht verleend aan een persoon die staat ingeschreven in het handelsregister, mits er geen sprake is van misbruik als omschreven in lid 2.*

In het daaropvolgende tweede lid komt een heldere misbruikbepaling te staan. Het moet voor opdrachtgevers en opdrachtnemers gemakkelijk zijn om vooraf te kunnen beoordelen of ze hier wel of niet aan voldoen. Tegelijkertijd moet het een nauwe en precieze omschrijving bieden van hetgeen waartegen de Belastingdienst moet optreden. Wat wel en niet onwenselijk gebruik van faciliteiten voor zelfstandigen is, blijft grotendeels een politieke keuze. Duidelijk is dat in ieder geval voorkomen moet worden dat de faciliteiten gebruikt worden om: sociale zekerheden te ontwijken en te concurreren op prijs; medewerkers uit te buiten.

Voorstel Art. 6a lid 2 Wet op de loonbelasting 1964

*Onder misbruik wordt verstaan het ten onrechte gebruiken van faciliteiten voor zelfstandigen, voor zover dit als enige doel heeft het ontwijken van de kosten voor sociale zekerheid. Aangenomen wordt dat dit het geval is indien:*

- a. De toegekende beloning voor de opdrachtnemer lager is dan de gemiddelde bezoldiging voor mensen met een overeenkomst van arbeid met vergelijkbare taken in dezelfde sector.*
- b. Opdrachtnemer voorheen dezelfde werkzaamheden verrichte onder een overeenkomst van arbeid tegen vergelijkbare of een hogere beloning.*
- c. Opdrachtnemer voor een periode langer dan zes opeenvolgende maanden bij opdrachtgever activiteiten in het primair proces verricht tegen een bezoldiging die niet significant hoger is dan de bovenkant van de markt.*
- d. Opdrachtnemer voor een periode langer dan zes opeenvolgende maanden bij de opdrachtgever, voor meer dan 32 uur per week, tegen een lagere bezoldiging dezelfde werkzaamheden verricht als werknemers met een overeenkomst van arbeid.*

In de Ziektewet (art. 6 lid 1), Werkloosheidswet (art 6 lid 1) en de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (art. 6 lid 1) moet eveneens een wijziging doorgevoerd worden c.q. de wijziging door de Wet DBA ongedaan gemaakt worden.

Stichting ONL voor ondernemers  
De heer H. Biesheuvel  
Prinses Margrietplantsoen 76  
2595 BR DEN HAAG

Kenmerk: 201701451

Den Haag, 22 september 2017

Geachte heer Biesheuvel,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



201701452



**Verwantenkamer  
Cliëntenraad Karaad**

Tweede Kamer der Staten-Generaal  
Aan de deelnemers aan de Kabinetsformatie  
T.a.v. de heer G. Zalm, informateur  
Postbus 20018  
2500 EA 's- GRAVENHAGE

Postadres  
Dr. Sarphatistraat 2  
1018 WC Amsterdam

Behandeld door  
R. Baneke

E-mailadres  
l.hanssen@amsta.nl

Datum  
20 september 2017  
Ons kenmerk  
VK-KAR/B2017-006/RB/LH  
Onderwerp  
Adhesiebetuiging  
Bijlage(n)  
--

Geachte heer Zalm,

Middels dit schrijven deelt ondergetekende u mede dat de Cliëntenraad van Amsta Karaad zich volledig kan vinden in en derhalve aansluit bij de brief d.d. 18 juli 2017 [kenmerk 17.126/AvM/VvH/cve] van de Centrale cliënt-vertegenwoordigersraad van Amarant groep

Met vriendelijke groet,

NAMENS DE CLIËNTENRAAD KARAAD,

Piet Schadenberg  
voorzitter Verwantenkamer Karaad a.i.

In afschrift aan - Cliëntenkamer Karaad  
- Centrale cliëntvertegenwoordigersraad Amarant groep

Verwantenkamer Cliëntenraad Karaad  
De heer P. Schadenberg  
Dr. Sarphatistraat 2  
1018 WC AMSTERDAM

Kenmerk: 201701453

Den Haag, 22 september 2017

Geachte heer Schadenberg,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm





201701454

21 september 2017.

Geachte heer Palm,

Dank voor uw reactie op mijn brief.  
over de belangenverstrengeling en fraude  
bij Rechtspraak Den Haag.

uw kenmerk: 201701420 van 15 september

○ De fraude was niet eenmalig maar  
is structureel.

Ik maakte het 4 maal mee in de afgelopen tijd hoewel ik nergens schuld had/heb.

Toch is mij hierdoor 12.000,00 euro afgepakt

○ Dit kon doordat er niets met klachten wordt gedaan en de fraudeurs niet worden gestraft.

Graag had ik van u gehoord dat er een onderzoek naar zal plaatsvinden.

En dat dat dan ook echt gebeurd, door een echt onafhankelijk persoon of instelling.

Wat dat betreft ben ik erg teleurgesteld.

Nedereen, die ik om hulp heb gevraagd,  
reageert zoals u. (20 instanties)

En vervolgens gebeurd er niets met  
deze zeer ernstige zaak!

want als de Rechtspraak niet meer  
eerlijk gaat waar blijven wij dan?

Ik kan heel snel aantonen in alle 4  
de zaken dat corruptie hoogtij viert  
en de corruptie nu nog doorgaat

Ik heb recht op eerlijke rechtspraak.

Ik hoop dat u er toch nog wat aan  
kunt doen door het snel te laten uitzoeken.

En wat voor mij en vele anderen iets  
kunt betekenen.

Met vriendelijke groet,

Belangenvoersterengeling, fraude en  
afpersing en bedreiging bij Rechtspraak  
Den Haag.

Van de bedreiging is aangifte gedaan  
bij politie Haaglanden (out. nov. 2015)  
niets mee gedaan. (fraude, belangoverster-  
geling)

\* In totaal 5 aangeleek. bezwaarschrijven  
zoekgemaakt over Rechtspraak.  
Ombudsman word ze terug door Reque's  
Rechtspraak erkende schuld.  
kreeg snel 100,- euro overgemaakt  
hoewel het geld dat door Rechtspraak  
gestolen werd in 3 jaar 12000,- euro is  
Heb er mag niets van terug gezien.

\* Veel advocaten hebben criminele connecties  
met de Rechtspraak.

\* Ze krijgen hulp (worden gefaciliteerd)  
door rechtss om hun spookmeta's te  
innen.

meur. Tan. de Sonnaville, mr de Windt, Mr. v. Dijk  
Mr. Meijvogel (Den Haag) aangifte, bedreiging  
en oplichting. (niets mee gedaan.)

met aangifles aan Mr. Korvinus en zijn op-  
volger zijn ook niets gebeurd.

\* Comparitie v partijen in zomer vakantie, die niet  
mag worden verzet volgens Mr Tan-de Sonnaville  
Bezwaarschrijven (aangeldkord) raken "zoek"



# Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Commissie V&J



Plaats en datum: Den Haag, 16 oktober 2014  
Betreft: Klacht over fraude en omkoping bij de rechtspraak  
Ons kenmerk: 2014Z17698/2014D36519  
Uw brief van: 7 oktober 2014

Geachte mevrouw

Uw bovengenoemde brief is op 15 oktober 2014 door de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie in een procedurevergadering behandeld.

In deze vergadering heeft de commissie besloten de inhoud van uw brief voor kennisgeving aan te nemen. Dit betekent dat de commissie als zodanig verder geen actie zal ondernemen. Dit neemt niet weg dat de individuele leden de inhoud van uw brief kunnen betrekken bij hun oordeelsvorming over dit onderwerp.

Namens de commissie dank ik u voor de toezending van uw brief.

Hoogachtend,

de griffier van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie,

A.E.A.J. Hessing-Puts

*Miet ernstig genoeg?  
waar is onze  
Rechtspraak gebleven??*



# Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL



en nog vele brieven  
met hulpvraag  
ook naar alle  
fractievoorzitters!

Plaats en datum:  
Betreft:  
Ons kenmerk:  
Uw brief van:

Den Haag, 9 juni 2015  
Reactie m.b.t. integriteit bij de overheid  
2015Z10699/2015D21803  
6 juni 2015

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij bevestigen wij de ontvangst van uw bovengenoemde brief.

Uw brief is doorgestuurd naar de leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken. Deze commissie zal uw brief behandelen in een van haar eerstvolgende vergaderingen. De griffier van de commissie zal u binnenkort informeren over het besluit dat de commissie naar aanleiding van uw brief heeft genomen. Als u uw brief alleen ter kennisname naar de Tweede Kamer heeft gestuurd, dan volstaat de Tweede Kamer met deze ontvangstbevestiging.

Wij wijzen u graag op het volgende. Alle ingekomen stukken, waaronder de brieven van burgers en organisaties, worden opgenomen in een voor alle Kamerleden en hun medewerkers toegankelijk informatiesysteem. Wij gaan ervan uit dat u daar geen bezwaar tegen hebt, omdat u met uw brief de aandacht van het parlement hebt gevraagd. U mag ervan uitgaan dat de Kamerleden en medewerkers zorgvuldig met uw brief omgaan. Indien u echter bezwaar hebt tegen opname van uw brief, dan verzoeken wij u om ons dat per omgaande te laten weten onder vermelding van het bovenstaande kenmerk. Uw brief zal dan uit het informatiesysteem worden verwijderd. Dit betekent wel dat de Tweede Kamer uw brief niet verder zal behandelen.

Brieven van maatschappelijke organisaties en bedrijven worden tevens ter inzage gelegd voor de parlementaire pers. Indien u bezwaar hebt tegen inzage van uw brief door de parlementaire pers, kunt u onder vermelding van het bovenstaande kenmerk een email sturen naar de stafdienst Voorlichting, [persvoorlichting@tweedekamer.nl](mailto:persvoorlichting@tweedekamer.nl)

Met vriendelijke groet,

Tweede Kamer der Staten-Generaal  
Griffie plenair/Bureau Wetgeving

geen reacties!  
ben niet geïnformeerd  
zo gaat het altijd

Tweede Kamer der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

T. 070-3182211

27 september 2017

Hedra Palm,

Reactie op uw onbelaste brief

Als u niets doet met de kennis dat er op grote schaal gefraudeerd wordt bij de Rechtspraak, ben u medepllichtig

○ U had er wat aan kunnen doen, u weet er van!

U bent geen knip voor de neus waard om dit grote probleem af te schuiven en als niet belangrijk te ervaren. Hoewel de Rechtspraak een van de pijlers is voor de democratie

○ U hebt recht op eerlijke Rechtspraak.

Nu eis dat u iets doet!

En anders bevestigd het weer dat de partij corrupt is en een partij van graaiers

want: de Rechter moeten volgens u lekker kunnen graaien!

uw kenmerk: 201701455 (u 22 Sept. 2017)

brief ontvangen 27 september

[REDACTED]

Kenmerk: 201701455

Den Haag, 22 september 2017

Geachte mevrouw [REDACTED]

Uw brief heb ik ontvangen. Zoals bij brief van 15 september jl. (201701420) aan u is toegelicht, verwijs ik u naar voornoemde reactie. Ik stel vast dat ik u verder niet behulpzaam kan zijn. Voortzetting van deze correspondentie acht ik weinig zinvol. Uw eventuele toekomstige correspondentie wordt ter kennisgeving aangenomen en niet meer beantwoord.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



201701456

Tilt  
Willem II Straat 49  
5038 BD Tilburg



Tilburg, 20 september 2017

Aan de informateur van het nieuwe kabinet, dr. G. Zalm  
en de onderhandelaars van de formerende partijen:  
drs. M. Rutte, mr. S. van Haersma Buma,  
drs. A. Pechtold en drs. G.J.M Segers

Geachte heer Zalm,

Onlangs presenteerde literaire organisatie Tilt, samen met Vlaams auteur en Libris Literatuurprijs winnaar Yves Petry, het boekje *Tilburgh International*. Petry schreef dit boekje op uitnodiging van Tilt, naar aanleiding van zijn verblijf in Tilburg als writer in residence tijdens Tilt Festival in maart 2017. Yves koos voor een onderwerp dat hem zeer intrigeerde: de naamsverandering van Universiteit van Tilburg naar Tilburg University.

Zijn verbazing over de verregaande verengelsing in het hoger onderwijs resulteerde in een boekje dat raakt aan de actuele discussie rondom dit onderwerp. Onlangs heeft u een brief ontvangen van Vereniging Beter Onderwijs Nederland. In deze brief wordt onder meer opgeroepen om in de discussie omtrent de verengelsing van het hoger onderwijs plaats te maken voor meer inhoudelijke argumenten, in plaats van enkel economische. In het licht van dit publieke debat willen wij u dan ook graag het boekje *Tilburgh International* aanbieden.

Literatuur heeft de kracht om nieuwe perspectieven op de werkelijkheid te tonen, om vingers op zere plekken te leggen en aan te wijzen waar het wringt, zonder uit te leggen. Daarom spreken wij de hoop uit dat dit boekje kan bijdragen aan het publieke debat – omdat wij geloven dat literatuur een belangrijke rol kan spelen in de vorming van maatschappelijke idealen.

Wij wensen u en de onderhandelaars veel wijsheid en succes toe bij de formering van een nieuw kabinet.

Hartelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Bijke Aarts', written over a horizontal line.

Bijke Aarts  
Artistiek directeur Tilt





Tilt / Stichting BookAwake  
Mevrouw B. Aarts  
Willem II Straat 49  
5038 BD TILBURG

Kenmerk: 201701457

Den Haag, 25 september 2017

Geachte mevrouw Aarts,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



201701450

Almere, 15 September 2017

Geachte dames, here,

Betreff. digitaal aangifte doe Vpb + LH,  
te beide boeken + rente + kuse = ± € 600,-

De ombudsman adviseerde mij om aan u dit zal niet te  
legge.

Ik kan geen digitaal aangifte doe.

Ik ben techtig. Ik heb geen computer kan noch mee werken.

Er zijn niet veel mensen in mijn situatie.

Hoogste hand. Dat is niets in vergelijking met die  
paar miljoenen dat u te verwachten heeft.

Door een paar papieren aangifte formulier na te kijken  
verliest u geen tijd.

Das de fiscaal kan niet schamen in je 'Geen Tijd' hebben.

De bibliotheken kunnen ons ook niet helpen.

U bent bezig met het opstellen van de regeringsprogramma's.

Komt u voor de paar oude mensen geen oplossing bereiden  
van die ellende out.

Deze wet werd gemaakt om de fiscaal te helpen, te werd  
geen rekening gehouden met de mensen, die paar mensen

Ik kan geen € 100,- geven om ze te helpen doe dan  
de Belastingadviseurs.

Eerstens hebben ze geen tijd van ons, bezorgd, en als er

toch wel iemand is, dan vraagt u € 100,- per aanpak.

Ik krijg alleen € 100,- rente voor mijn Staan voor RV

Helpt u ons ook

Hay 9

... verbetering heeft het alle

**Digibetenhulp**

## **Bieb helpt bij belastingaangifte**

Achthondred openbare bibliotheken gaan digibeten en mensen zonder computer helpen bij de belastingaangifte of andere zaken met de fiscus. Bevestigstellenden kunnen zich bij bibliotheken aanmelden voor de cursus Werken met de e-overheid. Hier leren ze basisvaardigheden zoals inloggen met hun persoonlijke DigiD-code. In de bibliotheek kunnen zaken met de overheid gratis online worden geregeld. **ANP**



Kenmerk: 201701459

Den Haag, 25 september 2017

Geachte heer en/of mevrouw,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



Planbureau voor de Leefomgeving  
Prof. dr. Ir. J.T. Mommaas  
Bezuidenhoutseweg 30  
2594 AV DEN HAAG

Kenmerk: 201701460

Den Haag, 25 september 2017

Geachte heer Mommaas,

Het klimaat- energiebeleid is een belangrijk thema voor het volgende kabinet. Medio juli heeft het PBL aan de onderhandelende partijen input geleverd voor het betreffende hoofdstuk in het Regeerakkoord. Uw input, en met name de vertaling van de opgave van Parijs in de te realiseren reducties in 2030 en 2050 is leidend geweest voor de opstelling van het Regeerakkoord. Dat geldt eveneens voor de indicatieve verdeling van de reductieopgave voor 2030 over de verschillende sectoren en maatschappelijke domeinen, die u ons heeft aangeleverd.

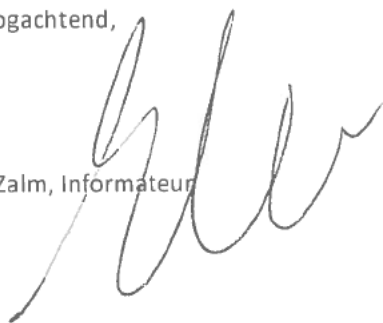
Wij willen u hiervoor nogmaals hartelijk bedanken.

De informatie is inmiddels een heel eind op streek. Op het terrein van klimaat en energie worden de teksten gefinaliseerd. In het regeerakkoord hebben we de hoofdlijnen van het klimaatbeleid richting 2030 uiteengezet. We willen u hierbij, onder embargo, over het resultaat informeren voordat het Regeerakkoord definitief is.

Namens de onderhandelende partijen.

Hoogachtend,

G. Zalm, Informatieur



## Klimaat en energie – 26 september (finaal concept)

*Tegengaan van klimaatverandering is een van de grootste mondiale opgaven van deze tijd. Het vergaand terugdringen van de mondiale broeikasgasemissies grijpt diep in op de manier waarop we produceren en consumeren, in de manier waarop we wonen en hoe we ons verplaatsen. Tegengaan van klimaatverandering is ook een enorme opgave omdat het alleen succesvol kan worden gerealiseerd als er mondiaal wordt samengewerkt.*

*Het klimaatverdrag van Parijs is een doorbraak. Voor het eerst in de geschiedenis hebben 195 landen hun handtekening gezet onder een klimaatverdrag. Een klimaatverdrag met de ambitie om de mondiale temperatuurstijging te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius en te streven naar een opwarming van maximaal 1,5 graad Celsius. Alle landen hebben aangegeven dat zij een gezamenlijke, maar gedifferentieerde, verantwoordelijkheid hebben om deze ambities te realiseren.*

*Wat het klimaatakkoord betekent, wordt helder als we de ambities in het verdrag vertalen in reductieopgaven. De temperatuurstijging beperken tot “ruim onder twee graden Celsius” vergt volgens het PBL dat de Europese Unie als geheel de broeikasgasemissies in 2050 met 85% tot 95% terugbrengt ten opzichte van het niveau in 1990. Streven naar maximaal 1,5 graad temperatuurstijging vergt een daling van meer dan 100% ten opzichte van 1990. Voor het jaar 2030 zijn de hiermee sporende tussendoelen reducties van 49% resp. 55% (bron PBL).*

*Verdragspartijen hebben in Parijs niet alleen de ambities onderschreven, maar ook harde toezeggingen gedaan ten aanzien van de reductie van broeikasgasemissies in 2030. De toezegging van de EU - namens de lidstaten – is om in 2030 minstens 40% minder broeikasgas uit te stoten dan in 1990. Ten opzichte van de 20% reductie in 2020 is dat een forse aanscherping van de doelstelling. Ten opzichte van hetgeen nodig is om 2050 aan de ambities van Parijs te voldoen is echter substantieel meer nodig.*

*Om de ambities te realiseren hebben de landen in Parijs afgesproken om iedere 5 jaar te bezien of er ruimte is om de doelstellingen aan te scherpen. De eerste keer zal dit gebeuren in 2019. Nationaal geven we het goede voorbeeld door maatregelen te nemen die ons voorbereiden op een emissiereductie in 2030 van 49%. In Europa nemen we het voortouw om samen met gelijkgezinde landen te pleiten voor een aanscherping van de EU-reductiedoelstelling tot 55% in 2030, in lijn met een ambitie van maximaal 1,5 graad temperatuurstijging.*

### **Internationale strategie**

- We pleiten in Europa om in 2019 de ambitie voor 2030 aan te scherpen tot een reductie van 55%.
- Mocht hiervoor onvoldoende draagvlak zijn dan zal Nederland samen met gelijkgestemde Noordwest-Europese landen proberen tot ambitieuzere afspraken te komen dan de door de EU-toegewezen landenallocatie. Door samen op te trekken met onze buurlanden voorkomen we grote concurrentienadelen voor de Nederlandse economie.
- Omdat vooralsnog onduidelijk is wat de uitkomst hiervan zal zijn, kan de uiteindelijke doelstelling voor 2030 afwijken van de 49% waar het kabinet nu van uit gaat.

- Beleid dat ambitieuzer is dan landenallocatie van de EU, mag niet tot hogere uitstoot elders leiden. Om dat te voorkomen zal in de kopgroep flankerend beleid gevoerd worden. Bijvoorbeeld het opkopen van ETS-rechten.

#### Nationale strategie en beleidspakket

- Er wordt een aanvullend beleidspakket uitgewerkt en opgestart, gericht op emissiereductie, innovatie en energietransitie. Over het beleidspakket zal met maatschappelijke partijen een klimaatakkoord worden afgesloten. In dit klimaatakkoord zullen ook concrete afspraken gemaakt worden over de institutionele borging.
- Het klimaatakkoord geeft maatschappelijke partijen (bedrijven, bestuurlijke partners, milieubeweging) meer zekerheid ten aanzien van langetermijndoelen. Tegelijkertijd creëert het klimaatakkoord een platform om voortdurend met elkaar in gesprek te blijven en te reageren op nieuwe (technologische) ontwikkelingen.
- Een emissiereductiedoelstelling van 49% in 2030 impliceert een additionele reductie t.o.v. ongewijzigd beleid van 56 Mton CO<sub>2</sub>. In onderstaande tabel is deze opgave indicatief vertaald in een opgave op sector niveau.

Toedeling van 49% reductieopgave in 2030

Sector	Denkrichting t.a.v. toekomstige beleid	
	reductie in 2030 (Mton)	Maatregelen
Industrie	1	Recycling
	3	Procesefficiency
	18	Afvang en opslag koolstof
Transport	1,5	Zuiniger banden, Europese normen, elektrische auto's
	2	Biobrandstoffen en maatregelen steden
Gebouwde omgeving	3	Optimalisatie energiegebruik kantoren
	2	Isolatie woningen, warmtenetten en warmtepompen
	2	Zuiniger nieuwbouw
Elektriciteit	1	Zuiniger verlichting
	12	Sluiten kolencentrales
	2	Afvang en opslag koolstof in AVI's
	4	Extra wind op zee
	1	Extra zonne-energie
Landgebruik, landbouw	1,5	Slimmer landgebruik
	1	Minder methaanuitstoot
	1	Kas als energiebron

Bron: PBL

- Relatief veel emissiereducties vinden plaats in de industrie omdat daar een groot (technisch) besparingspotentieel is dat tegen relatief lage kosten benut kan worden.

- De stimuleringsregeling voor duurzame energieproductie (SDE+) wordt verbreed zodanig dat ook andere emissiereductietechnologieën gestimuleerd worden, met name afvang en opslag van koolstof. Dit kan een grote bijdrage leveren aan het terugdringen van emissies in de industrie, de elektriciteitssector en afvalverbrandingsinstallaties.
- De kolencentrales worden uiterlijk in 2030 gesloten. In een te sluiten klimaatakkoord (zie hieronder) zullen met de sector over het tijdpad afspraken worden gemaakt.
- Het kabinet zal in overleg treden met het Havenbedrijf Rotterdam en de in het havengebied actieve bedrijven om het grote potentieel dat er in de regio Rijnmond is ten aanzien van CCS en restwarmte te benutten. Soortgelijke verkenningen zullen ook plaatsvinden voor het Amsterdamse havengebied en het Westland.
- Klimaatbeleid kan bijdragen aan een hogere energie- en grondstoffefficiëntie, een grotere circulariteit van het economisch proces, economisch groei en groei van de werkgelegenheid.
- Een passend op innovatie gericht beleidspakket kan ervoor zorgen dat de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie niet in gevaar komt en dat voortgebouwd wordt op de kracht die Nederland kent.
- Woningen, kantoren, bedrijfsgebouwen en utiliteitsgebouwen moeten verduurzaamd worden. Aan het eind van de kabinetsperiode zullen nieuwe woningen en andere nieuwe gebouwen in de regel niet meer op gas verwarmd worden.
- Stapsgewijs zal ook de markt voor verduurzaming van de bestaande voorraad op gang gebracht worden. Naarmate de expertise en ervaring in de bouwsector toeneemt zullen de kosten dalen en kan de verduurzamingsmarkt meer op eigen benen staan.
- Uitgewerkt zal worden welke vormen van gebouw-gebonden financiering gebruikt kunnen worden om besparingsopties aantrekkelijk te maken voor particuliere woningeigenaren.
- Met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders maken we per regio een plan voor verduurzaming van de gebouwde omgeving om te komen tot een programmatische aanpak met een optimale mix van energiebesparing, duurzame warmte en duurzame opwekking. (zie ook het hoofdstuk wonen).
- De hoofdlijnen van de afspraken op het terrein van klimaat en energie in dit Regeerakkoord, worden verankerd in een klimaatwet. Een dergelijke klimaatwet zorgt voor helderheid omtrent de ambities en de langetermijnstrategie.
- In een bestuursakkoord met medeoverheden zullen afspraken worden gemaakt over klimaatadaptatie.

#### **Nationaal klimaatakkoord**

- Verschillende stakeholders, waaronder partijen in het bedrijfsleven en de medeoverheden, hebben aangegeven in een nationaal klimaatakkoord samen met de Rijksoverheid de uitdaging die de klimaatopgave stelt aan te willen gaan. Bovenstaand pakket dient als startpunt voor de besprekingen.
- In een klimaatakkoord zal ook de eventuele bijstelling van de opgave voor 2030 worden verdisconteerd.

#### **Financiering van de klimaat- en energietransities**

- Het huidige energieakkoord loopt tot 2020 (en voor duurzame energie tot 2023) en die afspraken moeten worden nagekomen. Het nieuwe kabinet zal het beleid voor de langere termijn moeten vormgeven en nieuwe initiatieven ontwikkelen. Met partijen zal worden verkend hoe het



toekomstig beleid succesvol is in te richten, expertise op te bouwen en proefprojecten uit te voeren. Met het oog daarop is in de begroting 300 miljoen per jaar vrijgemaakt.

- Ook andere budgetten op de rijksbegroting worden voor de klimaatambities ingezet. Met de SDE+-middelen die oplopen tot 3,2 mrd per jaar zal een kostenefficiënt klimaatpakket, dat stuurt op Co2 worden vormgegeven.
- De verhuurdersheffing zal mede afhankelijk worden gemaakt van de investeringen in energiebesparing door de corporaties. Het kabinet reserveert hier 100 mln p.j. voor.
- De salderingsregeling duurzame elektriciteit zal na 2020 niet worden verlengd. Aangezien de kosten van zonnestroom de komende jaren zullen dalen, kan met het budget meer duurzaamheidswinst geboekt kunnen worden. Het budget zal worden behouden.
- Opgeteld is er per jaar uit Rijksmiddelen dus een budget van bijna 4 mrd beschikbaar.
- Dat is nog exclusief de middelen in het topsectorenbeleid en het innovatiebeleid die sterker gericht zullen worden op de energie- en klimaatopgaven.
- Met InvestNL komt er meer risicodragend kapitaal beschikbaar; ook voor energietransitieprojecten.
- De verduurzamingsopgave van de gebouwde omgeving is primair de verantwoordelijkheid van de decentrale overheden. Hun financiële armslag neemt toe door de groei van het gemeente en provinciefonds met meer dan 1 mrd euro in de komende kabinetsperiode. Het nieuwe kabinet gaat er van uit dat een aanzienlijk deel van deze middelen ingezet zal worden voor klimaatbeleid en zal daarover in een bestuursakkoord afspraken maken.

#### • **Overige maatregelen op korte termijn**

Niettegenstaande het langetermijnkarakter van de klimaatopgave, vergt het realiseren van de ambities ook al op korte termijn maatregelen. Behalve de hiervoor al genoemde maatregelen, betreft dit:

- Het topsectoren- en het innovatiebeleid wordt sterker gefocust op grote maatschappelijke thema's als de energietransitie.
- We vergroten het aanbod van kavels voor windenergie op zee.
- In de gebouwde omgeving vervangen we de aansluitplicht voor gas in nieuwbouwwijken door een warmterecht.
- Bij nieuwbouw van woningen en bedrijfsgebouw scherpen we de eisen ten aanzien energie-efficiënte (EPC) verder aan.
- Vergroting en behoud van draagvlak voor de energietransitie is belangrijk. Er komt een aparte regeling voor energiecoöperaties die het mogelijk maakt dat omwonenden makkelijker kunnen participeren in duurzame energieprojecten in hun directe omgeving.
- We vergroenen de belastingen voor burgers en bedrijven. Onderdeel hiervan is de introductie van een minimumprijs van CO2 voor de elektriciteitssector. Hierdoor ontstaan prikkels voor energiebesparing en emissiereductie.
- We sluiten aan bij de kilometerheffing ("maut") voor vrachtverkeer op de weg, zoals die in de buurlanden al is ingevoerd.
- De warme sanering van de varkenshouderij draagt bij CO2-reductie.
- We onderzoeken of en hoe de mededingingswetgeving kan worden aangepast als deze samenwerking met het oog op duurzaamheid, tussen bedrijven en in ketens, in de weg staat.
- We verlengen de subsidieregeling voor energiebesparing bij sportverenigingen.

## FORM004


---

**Van:** FORM009  
**Verzonden:** dinsdag 26 september 2017 14:02  
**Aan:** FORM003; FORM004  
**Onderwerp:** reactie PBL op klimaat en energieparagraaf.

Onderhandelaars en ondersteuners.

PBL heeft bij monde van dhr. Mommaas, telefonisch, gereageerd op de concept paragraaf klimaat en energie.

- Mooie tekst; in lijn met de door hen aangeleverde input.
- Zij hadden één suggestie: De term 'nationaal klimaatakkoord' suggereert dat het over mitigatie en adaptatie gaat. Dat dekt de lading niet; het gaat alleen over mitigatie. Hun suggestie is om het te vervangen door nationaal klimaat- en energieakkoord. (of een andere naam die duidelijk maakt dat het niet over adaptatie gaat).

 en Geurts  
Bureau Informatie  
0703564849

SER  
Mevrouw M. Hamer  
Bezuidenhoutseweg 60  
2594 AW DEN HAAG

Kenmerk: 201701461

Den Haag, 25 september 2017

Geachte mevrouw Hamer,

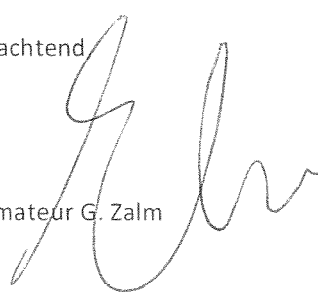
De onderhandelende fracties van VVD, CDA, D66 en CU hebben u tijdens de informatie gezamenlijk en afzonderlijk ontvangen. Daarbij is onder andere gesproken over de toekomst van het pensioenstelsel en het SER advies dat hierover in wording is. De pensioenwoordvoerders van de genoemde fracties hebben hier ook nader inhoudelijk over gesproken met vertegenwoordigers van de SER.

Mede op basis van deze gesprekken hebben onderhandelende fracties een concept regeerakkoordparagraaf over dit onderwerp opgesteld. Zij stellen dit concept graag aan u ter beschikking, waarbij benadrukt wordt dat de concept paragraaf uiteraard een vertrouwelijk karakter heeft.

De genoemde fracties hebben de verwachting dat, op basis van de in het voorstel uiteengezette uitgangspunten, een nieuw kabinet - samen met de sociale partners - een hervorming van het pensioenstelsel nader uit kan werken en implementeren.

Hoogachtend

Informateur G. Zalm



Cc:  
VNO-NCW, de heer H. de Boer  
FNV, de heer H. Busker

*Informateur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

VNO-NCW  
De heer H. de Boer  
Bezuidenhoutseweg 12  
2594 AV DEN HAAG

Kenmerk: 201701462

Den Haag, 25 september 2017

Geachte heer De Boer,

De onderhandelende fracties van VVD, CDA, D66 en CU hebben u tijdens de informatie gezamenlijk en afzonderlijk ontvangen. Daarbij is onder andere gesproken over de toekomst van het pensioenstelsel en het SER advies dat hierover in wording is. De pensioenwoordvoerders van de genoemde fracties hebben hier ook nader inhoudelijk over gesproken met vertegenwoordigers van de SER.

Mede op basis van deze gesprekken hebben onderhandelende fracties een concept regeerakkoordparagraaf over dit onderwerp opgesteld. Zij stellen dit concept graag aan u ter beschikking, waarbij benadrukt wordt dat de concept paragraaf uiteraard een vertrouwelijk karakter heeft.

De genoemde fracties hebben de verwachting dat, op basis van de gevoerde gesprekken en de in het voorstel uiteengezette uitgangspunten, een nieuw kabinet - samen met de sociale partners - een hervorming van het pensioenstelsel nader uit kan werken en implementeren.

Hoogachtend,

  
Informatieur G. Zalm

Cc:  
FNV, de heer H. Busker  
SER, mevrouw M. Hamer

*Informatieur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

FNV  
De heer H. Busker  
Postbus 8456  
1005 AL AMSTERDAM

Kenmerk: 201701463

Den Haag, 25 september 2017

Geachte heer Busker,

De onderhandelende fracties van VVD, CDA, D66 en CU hebben u tijdens de informatie gezamenlijk en afzonderlijk ontvangen. Daarbij is onder andere gesproken over de toekomst van het pensioenstelsel en het SER advies dat hierover in wording is. De pensioenwoordvoerders van de genoemde fracties hebben hier ook nader inhoudelijk over gesproken met vertegenwoordigers van de SER.

Mede op basis van deze gesprekken hebben onderhandelende fracties een concept regeerakkoordparagraaf over dit onderwerp opgesteld. Zij stellen dit concept graag aan u ter beschikking, waarbij benadrukt wordt dat de concept paragraaf uiteraard een vertrouwelijk karakter heeft.

De genoemde fracties hebben de verwachting dat, op basis van de gevoerde gesprekken en de in het voorstel uiteengezette uitgangspunten, een nieuw kabinet - samen met de sociale partners - een hervorming van het pensioenstelsel nader uit kan werken en implementeren.

Hoogachtend,

  
Informateur G. Zalm

Cc:  
SER, mevrouw M. Hamer  
VNO-NCW, de heer H. de Boer

*Informateur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

Aan de minister-president,  
minister van Algemene Zaken  
drs. M. Rutte  
Binnenhof 19  
2513 AA Den Haag

Kenmerk: 201701464

Den Haag, 25 september 2017

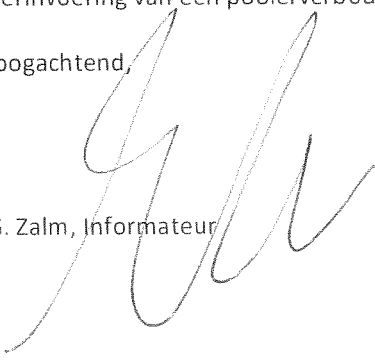
Geachte heer Rutte,

Graag verzoek ik u de minister van Veiligheid en Justitie te vragen om ten behoeve van mijn werkzaamheden mij op de kortst mogelijke termijn te informeren over de hierna volgende vraag.

Is er een variant mogelijk van een pooierverbod waarmee recht wordt gedaan aan de in de strafrechtpraktijk genoemde argumenten voor en tegen de invoering van een pooierverbod (Herinvoering van een pooierverbod, K. Lindenberg, 2014, RUG/WODC) ?

Hoogachtend,

G. Zalm, InformatEUR



*InformatEUR, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

201701465



Bureau Kabinetsformatie  
t.a.v. G. Zalm  
p/a Tweede Kamer  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

Secretariaat G4  
Amstel 1  
Postbus 202  
1000 AE Amsterdam

Amsterdam, 26-9-2017

Betreft: uitwerking oplossingsrichtingen woningbouw n.a.v. gesprek burgemeesters G4 22-9-2017

Geachte informateur Zalm,

Allereerst wil ik u mede namens mijn collega's van Rotterdam, Den Haag en Utrecht hartelijk danken voor het prettige en open gesprek dat wij afgelopen vrijdag met elkaar hadden. In het gesprek is een aantal onderwerpen besproken. Er is tot 2040 dringend behoefte aan betaalbare woningen in onze stedelijk regio's en ook de toenemende congestie is een groter wordend probleem. De klimaatdoelstellingen van Parijs vormen als context daarbij een forse en noodzakelijke duurzaamheidsopgave. Om geen rem te zetten op de economische slagkracht van ons land is het belangrijk gezamenlijk de uitdagingen op het gebied van wonen, bereikbaarheid en energie op te pakken. Het is goed om te zien dat we het eens zijn over het nationale belang van investeringen in deze integrale benadering.

Daarnaast is gesproken over de politiecapaciteit. De steden hebben aangegeven dat terrorismebestrijding en de aanpak van radicalisering van evident belang zijn, maar niet ten koste mogen gaan van de reguliere politiecapaciteit in de wijkteams. Verder is het goed te constateren dat de partijen aan tafel en de steden het eens zijn over integratie van vluchtelingen vanaf dag één na binnenkomst in ons land. Meer ruimte voor gemeenten voor maatwerk op dit vlak, bijvoorbeeld woningdelen en flexibele inzet van uitkeringen, is zeer gewenst.

Tot slot hebben we lang stil gestaan bij de omvangrijke woningbouwopgave waar de stedelijke regio's voor staan. Er zijn grote tekorten aan woningen, waardoor mensen met een laag inkomen en (vooral) middengroepen als leraren, verplegers en agenten moeite hebben een geschikte woning te vinden in de steden. Afgesproken is dat wij u nog een nadere uitwerking van het besprokene doen toekomen. Bijgaand een toelichting op de opgave en de oplossingsrichting zoals wij deze voor ogen zien.

### **Opgave woningbouw**

Om de enorme vraag naar woningen te kunnen opvangen, staan de grote steden de komende jaren voor een enorme opgave: tot 2040 in de G4 270.000 woningen bijbouwen en nog eens 284.000 in de stedelijke regio's daar omheen. In totaal betekent dat een opgave van 554.000 woningen. Als wij deze woningbouw niet grotendeels binnenstedelijk realiseren raken wij niet alleen de laatste open gebieden in de Randstad kwijt, maar stelt ons dat bovendien voor nieuwe infrastructurele problemen. Gemeenten en marktpartijen zullen daarvoor een belangrijk deel van de benodigde investeringen en financiële risico's op zich nemen. Met financiële steun van het Rijk zijn onze steden in staat om de binnenstedelijke verdichtingsopgave in de benodigde omvang, met de juiste kwaliteit en in het gewenste tempo te faciliteren.

### **Vershil in opgaven**

In Rotterdam en Den Haag komt woningbouw op lastige locaties (verdichtings-/intensiveringsgebieden, transformatie en herstructurering van oude bedrijven, havens en kantoren en kwetsbare wijken) niet vanzelf van de grond. Voorbeelden zijn de Binckhorst in Den Haag en Merwe-Vierhavens in Rotterdam. Dit komt omdat marktpartijen investeringen op deze locaties te risicovol vinden of omdat ze simpelweg verliesgevend zijn. Uit onderzoek blijkt dat dit gemiddeld per woning een tekort is van € 28.500 per woning; door inspanningen van de gemeenten kunnen deze tekorten met ongeveer de helft terug gebracht worden tot € 15.000 per woning. Wij stellen een stimuleringsfonds voor binnenstedelijke verdichting voor ter vervanging van de voormalige ISV-regeling. Uit dit fonds kan de onrendabele top gerelateerd aan de woning en directe woonomgeving (stedelijke woningbouw op lastige plekken) worden gedekt.

In Utrecht en Amsterdam vormt de snelle bevolkingsgroei voor een hoge druk op het grondgebruik en de woningmarkt. Als de vraag naar woningen niet adequaat kan worden opgevangen dreigen deze steden met name voor middeninkomens - die niet in aanmerking komen voor sociale huurwoningen - onbetaalbaar te worden. Hiervoor moet een oplossing worden gevonden waarvoor ook investeringsruimte van de corporatiesector kan worden ingezet. Ontwikkelen van hogere dichtheden is bovendien alleen mogelijk als deze gepaard gaan met enerzijds grote investeringen in hoogwaardig OV en anderzijds een optelsom van veel kleine(re) ingrepen in openbare ruimte, groen, energievoorzieningen, fietsbruggetjes en -tunnels en maatschappelijke voorzieningen.

### **Middenhuur**

Als gevolg van de krapte op de grootstedelijke woningmarkt is het vooral voor starters en middeninkomens ingewikkeld om een geschikte woning te vinden. Mensen met een relatief hoog inkomen en/of inbreng van eigen vermogen kunnen zich een koopwoning veroorloven. Daarnaast is de sociale sector enkel toegankelijk voor mensen met een laag inkomen, lange inschrijftijd en/of urgentie voor een sociale huurwoning. De middengroepen raken hierdoor ernstig in de knel.

Vanwege de oplopende prijzen in de koopmarkt en lange wachttijden in de sociale huursector lijkt naast het bijbouwen van sociale huurwoningen de oplossing voor een deel van de middeninkomens in middeldure huurwoningen te liggen. In kwetsbare wijken in Rotterdam en Den Haag, waar de samenstelling van de woningvoorraad eenzijdig is, is toevoeging van middenhuurwoningen zeer gewenst. Het ontbreekt echter aan interesse van marktpartijen om te investeren. In Amsterdam en Utrecht zijn de woningen in het middenhuursegment ofwel zeer



klein (20 m<sup>2</sup> voor 850 euro) ofwel de huurprijs van de woning schiet door naar dure huur (boven 950 euro) door het ontbreken van een rem op huurprijzen boven de liberalisatiegrens.

Onze gemeenten werken aan plannen om de prijs-kwaliteitverhouding in het middenhuursegment te verbeteren. Hierbij proberen we bijvoorbeeld beleggers te bewegen om een minimale kwaliteit van woningen te bieden en een gematigde huurontwikkeling te accepteren in het belang van de starter. Er wordt samengewerkt tussen beleggers, corporaties en gemeenten om een volwaardig middensegment te creëren. Maar als deze handschoen niet wordt opgepakt door de markt, zal de overheid ook moeten durven bij te sturen.

**Wij hopen daarom dat het nieuwe kabinet een partner wil zijn in het aanpakken van de knelpunten en vragen de volgende maatregelen om de woningmarkt te ondersteunen**

**I. Mogelijkheden voor regulering van middenhuur**

Geef gemeenten meer instrumenten om te kunnen sturen op een redelijke verhouding tussen de prijs en de kwaliteit (met name de grootte) in het middensegment en het structureel beschikbaar houden van middeldure huurwoningen voor starters op de woningmarkt. Bijvoorbeeld d.m.v. het verlengen van het WWS naar de bovengrens van de middenhuur, het vaststellen van een maximaal huurstijgingspercentage, mogelijk maken om via het bestemmingsplan de minimale kwaliteit van middenhuurwoningen vast te kunnen leggen. Hierbij pleiten de G4 voor een gedifferentieerde invoering, waarbij gemeenten zelf kunnen besluiten om afhankelijk van de lokale situatie wel of niet van deze instrumenten gebruik te maken.

**II. Rol corporaties in het (lage) middeldure huursegment**

De G4 zien een rol voor corporaties bij het verhuren van middenhuurwoningen in die delen van de stad waar dit naar oordeel van de gemeenten een waardevolle toevoeging is en waar de markt die aantoonbaar niet oppakt. Op de ene plek zal dit noodzakelijker dan de andere. In de Woningwet vastgelegde rendementseisen kunnen corporaties belemmeren om bestaande geliberaliseerde huurwoningen marktcontrair aan te bieden in middensegment. Wij stellen voor corporaties meer ruimte te geven. Dit kan bijvoorbeeld onder voorwaarde dat er met de gemeente hierover prestatieafspraken worden gemaakt. Dit vraagt om een aanpassing van de Woningwet.

**III. Markttoets**

De nieuwe Woningwet heeft duidelijkheid geschapen in de kerntaak van de woningcorporaties. In onze steden transformeren wij echter nog steeds heel bewust wijken met een eenvormig laag sociaal-economisch profiel naar gemengde woonmilieus door sociale huurwoningen deels te vervangen door woningen in het midden- en dure segment. Vóór de inwerkingtreding van de nieuwe Woningwet bouwden onze corporaties die woningen. Nu willen of kunnen zij dat in veel gevallen niet meer en zouden marktpartijen die ontwikkelingen moeten oppakken. Wij willen graag dat naar dit waarderingsvraagstuk wordt gekeken en dat de Woningwet zodanig wordt aangepast dat herstructurering en wijkaanpak weer actief kan worden opgepakt.

Ten slotte willen wij u nog twee punten meegeven die relevant zijn voor de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad.

#### **Nationaal programma Rotterdam-Zuid**

In ons gesprek is het nationaal programma Rotterdam-Zuid aan de orde gekomen. Hier moeten verouderde en slecht onderhouden particuliere woningen worden verworven in een stadsdeel waar middeldure woningen minder opleveren dan elders.

Concreet zouden in de komende kabinetsperiode 2000 woningen moeten worden aangepakt, waarvoor een gezamenlijke investering van € 50 miljoen per jaar noodzakelijk is. Omdat de huidige aftrekregeling van de verhuurderheffing tegen haar grenzen aanloopt, is verhoging, verlenging of mogelijke fondsvorming essentieel.

#### **Koppelen groei steden aan BDU (brede doeluitkering voor verkeer en vervoer)**

De BDU (brede doeluitkering voor verkeer en vervoer) is bedoeld voor de exploitatie van het regionale en stedelijke OV en de aanleg en het onderhoud van regionale en stedelijke infrastructuur. De hoogte van de BDU wordt berekend op basis van adressendichtheid en bewonersaantal op dit moment. De BDU voorziet niet in extra investeringen die nodig zijn om de groei van steden en stedelijke regio's mogelijk te maken. Voorstel is om bovenop de bestaande BDU een extra bijdrage te koppelen aan de geprognostiseerde groei van steden en regio's voor de aanleg van nieuwe stedelijke en regionale infrastructuur. Hierdoor kunnen nieuwe bouwlocaties beter en direct worden ontsloten.

De komende kabinetsperiode willen wij in partnerschap met u de grote opgaven van deze tijd aanpakken om te zorgen voor een duurzame groei van onze welvaart. Wij vragen het nieuwe kabinet daarbij bovenstaande woningbouwvraagstukken integraal te benaderen. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met nationale en lokale vraagstukken rondom mobiliteit, de energietransitie en werkgelegenheid. De gezamenlijke opgaven waar we als Rijk en gemeenten voor staan vragen om een regelmatig vervolg van ons gesprek.

Wij kijken uit naar een goede samenwerking met het toekomstige kabinet.

Met vriendelijke groeten, ook namens mijn collega's,

Ahmed Aboutaleb  
Gemeente Rotterdam

Pauline Frikko  
Gemeente Den Haag

Jan van Zanen  
Gemeente Utrecht

Uitdrakking van  
het document: Brief informateur G4

201701466



# Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Aan de informateur

Den Haag, 26 september 2017

Kenmerk: 2017Z12756

Geachte heer Zalm,

Met deze brief breng ik u het verzoek van het lid Buitenweg over zoals dat is gedaan in het ordedebat van heden.  
Het stenografisch verslag inzake dit verzoek treft u bijgaand aan.

Met vriendelijke groet,

Khadija Arib  
Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal

Dan ga ik naar mevrouw Buitenweg namens GroenLinks.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Mijn fractie wil graag een brief van de informateur met een indicatie van op welke begrotingen voor 2018 nog grote veranderingen te verwachten zijn. Dat is namelijk nuttig. Ik kan me voorstellen dat we beginnen met de begrotingsbehandeling en dat er dan een aantal wijzigingsvoorstellen komen waarop we dan onvoldoende voorbereid zijn. Binnenkort beginnen we met de begrotingsbehandeling van EZ. Die gaat ook over klimaat. Als daar een groot wijzigingsvoorstel op te verwachten is, is het nuttig om die begroting misschien iets naar achter te stellen. Daarom willen wij graag deze informatie van de informateur.

De **voorzitter**:

Ik wil even een procedurele opmerking maken. U mag een verzoek om informatie indienen. Daar is geen meerderheid van de Kamer voor nodig. U hebt het ook over uitstel. Ik wil voorstellen om, als die brief van de informateur er is, morgen bij de regeling van werkzaamheden het over mogelijk uitstel te hebben. Dan weten we namelijk hoe het zit.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Dat betekent dat er nu een verzoek naar de informateur uitgaat, dat u verwacht dat dit verzoek gehonoreerd wordt en dat we in de loop van morgen een brief kunnen verwachten met een indicatie van de implicaties voor de begrotingen voor 2018.

De **voorzitter**:

Ik zal het stenogram van dit deel van de vergadering doorgeleiden naar de informateur. Ik ga ervan uit dat de Kamer gewoon wordt geïnformeerd.

Mevrouw **Leijten** (SP):

Wat mij betreft krijgen we gewoon de plannen van het nieuwe kabinet, van de formerende partijen, want het heeft al veel te lang geduurd. Ik voel helemaal niks voor uitstel. Er ligt een begroting en die moeten we gewoon gaan behandelen. Ik vind het prima om een verzoek te doen aan de informateur, maar ik voel niks voor voorsorteren op uitstel.

De **voorzitter**:

Daarom doe ik ook dit voorstel. De discussie over uitstel moeten we pas voeren op het moment dat er een brief is. En u geeft alvast aan waar u precies staat.

Mevrouw **Leijten** (SP):

Maar we kunnen onszelf ook langer maken dan we zijn. Als er grote veranderingen komen op de begroting bespreken we die alsnog. We gaan ons niet politiek monddood laten maken omdat er vier partijen aan het praten zijn.

De **voorzitter**:

Dat heeft u gezegd; helder. Het komt morgen terug, mevrouw Agema.

Mevrouw **Agema** (PVV):

Wij steunen ook geen uitstel. Voor ons hoeft er ook geen brief te komen, want wij verwachten gewoon zo snel mogelijk een regeringsverklaring.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Het idee van het uitstel trek ik dan terug. Het gaat erom dat we moeten weten wat we kunnen verwachten. We moeten kunnen voorzien op welke terreinen er grote pakketten komen, zodat we ons daar goed op kunnen voorbereiden. Ik ga ervan uit dat die informatie morgen aangeleverd wordt aan de Kamer.

De **voorzitter**:

Ik stel voor het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar de informateur. Dank u wel.

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

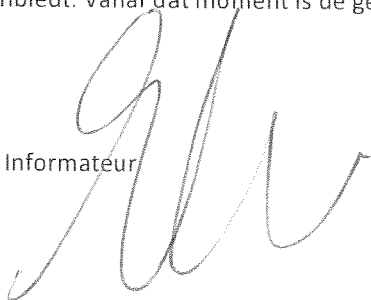
Kenmerk: 201701467

Den Haag, 27 september 2017

Uit het mij toegezonden stenogram van de regeling van werkzaamheden van de Tweede Kamer van 26 september jl. blijkt dat het lid Buitenweg (GL) heeft gevraagd om een indicatie van op welke begrotingen voor 2018 nog grote veranderingen te verwachten zijn. In mijn brief van 28 augustus jl. heb ik u geïnformeerd over de voortgang van de werkzaamheden en de hierbij te volgen werkwijze.

Na het bereiken van overeenstemming over de financiële opstelling en de overige elementen die van belang zijn voor de vorming van een coalitie kan, na instemming van de onderhandelende fracties van VVD, CDA, D66 en CU, een regeerakkoord worden gesloten dat ik als bijlage bij mijn eindverslag aan u aanbiedt. Vanaf dat moment is de gevraagde indicatie beschikbaar.

G. Zalm, InformatEUR



*InformatEUR, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*



# Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

201701460

Aan de informateur

Den Haag, 27 september 2017

Kenmerk: 2017Z12798

Geachte heer Zalm,

Met deze brief breng ik u het verzoek van het lid Snels over zoals dat is gedaan in het ordedeбат van heden.

Het stenografisch verslag inzake dit verzoek treft u bijgaand aan.

Met vriendelijke groet,

Khadija Arib  
Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal

De heer **Harbers** (VVD):  
Voorzitter. Voor volgende week staan in het schema de algemene financiële beschouwingen gepland. Dat is een beetje de start van de begrotingsbehandelingen. Nou lijkt het mij raadzamer om die algemene financiële beschouwingen uit te stellen tot het logische moment na de algemene politieke beschouwingen c.q. het debat over de regeringsverklaring, zodat het een beter inhoudelijk debat wordt waarin we meteen ook over de financiële voornemens van een nieuwe regering kunnen debatteren.

De **voorzitter**:  
Mevrouw Leijten, SP.

Mevrouw **Leijten** (SP):  
Voorzitter. Ik begrijp het verzoek, maar ik vind het zo ontzettend ongemakkelijk dat aan de Nederlandse bevolking bij monde van de Koning de troonrede is voorgelezen en dat daarna de Miljoenennota is aangeboden, terwijl wij daar vervolgens niets mee doen. Dan zegt de Koning: ja, heel veel mensen voelen niet dat het beter wordt, dat de economische crisis voorbij is. Dan is het hier aan deze Kamer om daar wat aan te doen. Dan moeten we debat voeren met een demissionair kabinet. Ik snap dat het ongemakkelijk is, maar wat ik ongemakkelijk vind ...

De **voorzitter**:  
Dus u steunt het niet.

Mevrouw **Leijten** (SP):  
... is dat wij niet spreken over de begroting. Dus nee, ik steun het niet.

De **voorzitter**:  
De heer Snels, GroenLinks.

De heer **Snels** (GroenLinks):  
Ik steun het verzoek van de heer Harbers, maar met hetzelfde ongemak als mevrouw Leijten. We hebben een kort briefje van de informateur gehad, waar niks in staat. Dus dat maakt het ons moeilijk om te plannen: de financiële beschouwingen, de begrotingsbehandeling. Ik zou wel willen vragen of de informateur een brief kan sturen waarin hij iets meer inzicht geeft in de planning rond de totstandkoming van het regeerakkoord, zodat we inderdaad de financiële beschouwingen en de begrotingsbehandelingen kunnen plannen.

De **voorzitter**:  
Dus u doet ook een verzoek, via de heer Harbers, aan de informateur?

De heer **Snels** (GroenLinks):  
Zeker.

De **voorzitter**:  
De heer Tony van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):  
Ja, voorzitter, ik steun het niet. Want we praten over de begroting-2018, die gewoon moet doorgaan. We kunnen hier wel alles blijven uitstellen, omdat die vier coalitiepartijen er niet uitkomen. Dat is al zes maanden aan de gang. Laten we gewoon de financiële beschouwingen hebben over de begroting-2018. Na het regeerakkoord kunnen we altijd nog als financieel specialisten een debat houden over de komende vier jaar, de startnota. Dus nu gewoon door laten gaan.

De **voorzitter**:  
De heer Azarkan, DENK.

De heer **Azarkan** (DENK):  
Ja, voorzitter, ook geen steun voor het uitstel. Het wordt tijd dat de formerende partijen misschien



iets meer het landsbelang gaan dienen en gaan zorgen dat wij gewoon op tijd onze financiële beschouwingen kunnen houden.

De **voorzitter**:

De heer Van Weyenberg, D66.

De heer **Van Weyenberg** (D66):

Ja, voorzitter, steun voor het verzoek. Het is een heel belangrijk onderwerp, de begroting van volgend jaar, maar dat wil je dan ook graag inhoudelijk kunnen voeren met de plannen van het nieuwe kabinet. Ik deel de wens van iedereen dat dat er snel is.

De **voorzitter**:

De heer Omtzigt, CDA.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Voorzitter. Ik begrijp het ongemak van mijn collega's hier. Ik snap ook dat we ervoor moeten zorgen dat dat debat zo snel mogelijk wel gehouden kan worden. Toch steun ik het verzoek van de heer Harbers. Dat heeft ook een inhoudelijke reden: de algemene financiële beschouwingen zijn het laatste moment waarbij we over begrotingen heen amenderen. Zolang het niet 100% vaststaat, vind ik dat we het aan onze stand verplicht zijn om dat zo snel mogelijk na het debat over de regeringsverklaring in te plannen.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Ik zou het het liefst niet steunen, want het is beter om het debat zo snel mogelijk te houden, maar de omstandigheden zijn dusdanig dat het weinig zinvol is om het debat volgende week te houden. We kunnen volgens mij niet anders dan wachten. Dus steun voor het verzoek.

De heer **Bruins** (ChristenUnie):

De huidige formerende partijen zijn pas twee maanden aan het praten en stralen uit dat ze nu met een paar weken klaar zouden moeten zijn. Ik denk dan ook dat het heel verstandig is wat de heer Harbers hier voorstelt, namelijk om de financiële beschouwingen iets uit te stellen.

De heer **Krol** (50PLUS):

Ook bij mij heel veel ongemak. Mijn steun heeft de heer Harbers niet nodig. Die wil ik dan ook om die reden niet geven, hoewel ik er ook geen bezwaar tegen heb. Ik heb wel het verzoek aan u, voorzitter, om er dan voor te zorgen dat alle debatten daarna wel voldoende tijd krijgen.

De **voorzitter**:

Jullie zijn allemaal heel begripvol, heb ik begrepen. U heeft een meerderheid, mijnheer Harbers, voor het uitstellen van de financiële beschouwingen. Mijnheer Snels, heeft u een vraag voor de heer Harbers?

De heer **Snels** (GroenLinks):

Ik heb verzocht om een brief van de informateur. Ik ontvang die graag voor 17.00 uur vandaag.

De **voorzitter**:

Ik stel voor het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, nee, naar de informateur. Ik moet ook even wennen.

Het woord is nu aan mevrouw Leijten namens de SP.



# Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

201701469

Aan de informateur

Den Haag, 27 september 2017

Kenmerk: 2017Z12799

Geachte heer Zalm,

Met deze brief breng ik u het verzoek van het lid Leijten over zoals dat is gedaan in het ordedebat van heden.  
Het stenografisch verslag inzake dit verzoek treft u bijgaand aan.

Met vriendelijke groet,

Khadija Arib  
Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

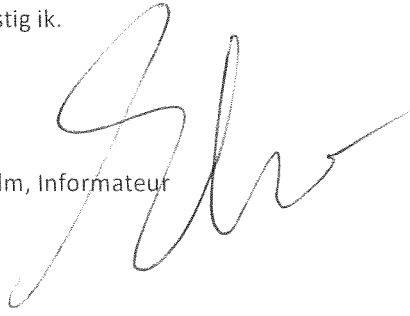
Kenmerk: 201701470

Den Haag, 28 september 2017

Uit het mij toegezonden stenogram van de regeling van werkzaamheden van de Tweede Kamer van 27 september jl. blijkt dat het lid Snels (GL) en het lid Van Dijck (PVV) vragen aan mij hebben gesteld.

Ten aanzien van de planning rond de totstandkoming van het regeerakkoord verwijs ik naar mijn brieven aan u van 28 augustus jl. en 27 september jl. De heer Van Dijck heeft opgemerkt dat een onderbreking van de onderhandelingen voor een debat niet bijdraagt aan een snelle voortgang. Dat bevestig ik.

G. Zalm, Informatuur



*Informatuur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

Aan de minister-president,  
minister van Algemene Zaken  
drs. M. Rutte  
Binnenhof 19  
2513 AA Den Haag

Kenmerk: 201701471

Den Haag, 28 september 2017

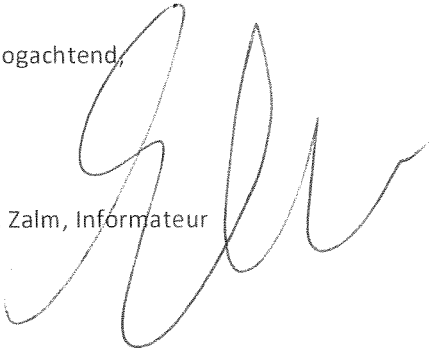
Geachte heer Rutte,

Graag verzoek ik u de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te vragen om ten behoeve van mijn werkzaamheden mij op de kortst mogelijke termijn te informeren over het hierna volgende vraagpunt.

Wat zijn uw bevindingen met betrekking tot een mogelijke aanpassing van de WIV op basis van de volgende passage: "De informatie-uitwisseling van diensten blijft beperkt tot partnerlanden. Slechts in uitzonderingsgevallen kan uitwisseling met een niet-partnerland plaatsvinden mits de minister daar toestemming voor geeft. ? Kunt u daarbij ingaan op de betekenis hiervan voor het functioneren van de diensten?

Hoogachtend,

G. Zalm, Informatieur



201701472



Kabinet Minister-President  
Ministerie van Algemene Zaken

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Aan de Informatieur, dr. G. Zalm  
p/a: De Tweede Kamer der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

**Kabinet Minister-President**

Binnenhof 19  
2513 AA Den Haag  
Postbus 20001  
2500 EA Den Haag  
[www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)

**Onze referentie**

3213252

Datum 27 september 2017

Geachte heer Zalm,

Bijgaand treft u aan de beantwoording van de minister van Financiën, de heer  
Dijsselbloem, van uw verzoek d.d. 20 september 2017 (kenmerk 201701433).

DE MINISTER-PRESIDENT,  
Minister van Algemene Zaken,  
namens deze,  
De Secretaris-Generaal,



drs. F.H.A.M. Huijts



Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

De minister president,  
Minister van Algemene Zaken  
Drs. M. Rutte  
Binnenhof 19  
2513 AA Den Haag

**Directie Algemene  
Financiële en Economische  
Politiek**

Korte Voorhout 7  
2511 CW Den Haag  
Postbus 20201  
2500 EE Den Haag  
[www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)

**Ons kenmerk**  
2017-0090189703

Datum 25 SEP 2017  
Betreft Reactie op formele vraag van de informateur, kenmerk 201701433

Geachte heer Rutte,

Hierbij stuur ik u de door de informateur aan mij gevraagde reactie op de volgende tekstpassage: "Indien een lidstaat in de problemen komt door een onhoudbare staatsschuld, moeten eerst de beleggers de rekening van de afwaardering betalen. Dit vermindert de hoeveelheid geld die evt. uit het noodfonds moet komen".

Ik kom hiermee tegemoet aan het verzoek aan u van de informateur in zijn brief van 20 september 2017, kenmerk 201701433.

#### *Reactie*

Bovenstaande passage past binnen de discussie over een ordentelijk proces voor herstructurering van onhoudbare overheidsschulden (ook wel een *Sovereign Debt Restructuring Mechanism (SDRM)* genoemd). Een dergelijk mechanisme versterkt de architectuur van de EMU.<sup>1</sup>

De tekstpassage noemt twee voordelen van een dergelijk proces:

- Een SDRM biedt een duidelijk handvat om risico's van een te hoge staatsschuld neer te leggen bij beleggers in staatsobligaties die deze risico's bewust geaccepteerd hebben.
- Het vergroot de effectiviteit en de slagkracht van het noodhulpmechanisme (ESM). Door tijdig een herstructurering als voorwaarde te stellen voor steun indien een land een onhoudbare schuld heeft, kunnen assistentieprogramma's kleiner van omvang zijn.

De tekstpassage gaat er vanuit dat bij onhoudbare overheidsschuld een afwaardering volgt. Dit roept de vraag op, of hier ook schuldherprofilering (bijvoorbeeld looptijdverlenging) onder wordt verstaan. Dit zou in voorkomende gevallen voldoende kunnen zijn om de schuld houdbaar te maken. Om dit te ondervangen, zou het woord "afwaardering" (in het Engels 'haircut') vervangen kunnen worden door het bredere begrip "herstructurering".

<sup>1</sup> Zie voor meer achtergronden:  
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/09/11/kamerbrief-over-ordentelijk-mechanisme-voor-onhoudbare-overheidsschuld>

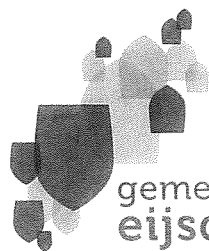
Daarnaast kan de passage de vraag oproepen of het hier gaat om een *automatische* afwaardering of om het afspreken van een *proces* dat leidt tot een houdbare schuld. Om dit te verduidelijken zou het woord "Dit" [...*vermindert de hoeveelheid geld die evt. uit het noodfonds moet komen*] daartoe vervangen kunnen worden door "Een ordentelijk proces voor schuldhervorming".

In aanvulling kunnen eventueel additionele voordelen genoemd worden:

- Een geloofwaardig SDRM kan een disciplinerende werking hebben en solide economisch en budgettair beleid in lidstaten bevorderen, omdat het beleggers stimuleert de beprijzing van staatsschuld een betere weergave te laten zijn van de risico's.
- Als een schuld duidelijk onhoudbaar is drukt deze schuld op burgers en hindert het – door onzekerheid, hoge risicopremies en een hoge belastingdruk – economische groei, waardoor de problemen groter kunnen worden. Een herstructurering kan, wanneer het gepaard gaat met geloofwaardige hervormingen, het economische herstel duurzaam ondersteunen.
- Ten slotte is de impact van een herstructurering geringer, op zowel de lidstaat als de crediteuren, als er een efficiënt mechanisme bestaat om dit tijdig en ordentelijk te doen.

Hoogachtend,  
de minister van Financiën,

  
J.R.V.A. Dijsselbloem



gemeente  
eijsden-margraten

p/a de Tweede Kamer  
De heer G. Zalm  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

Bezoekadres:

Amerikaplein 1  
6269 DA Margraten

Servicepunt:

Breusterhof 2  
6245 EL Eijsden

Postadres:

Postbus 10  
6269 ZG Margraten

tel.: 14043

of +31 (0)43 458 8488

fax. +31 (0)43 458 8400

info@eijsden-margraten.nl

www.eijsden-margraten.nl

IBAN BNG

NL46BNGH0285148680

BIC: BNGHNL2G

Eijsden-Margraten: 27 september 2017

Onderwerp: Investeer in de leerkracht. En daarmee onze kinderen.

Geachte heer Zalm,

Donderdag 5 oktober staakt het Primair Onderwijs. Op veel plekken in Nederland blijven de basisscholen dicht, zodat de werknemers van het basis- en speciaal onderwijs in Den Haag massaal hun stem kunnen laten horen voor extra noodzakelijke investeringen in het onderwijs. Het PO-front – het samenwerkingsverband van onderwijsbonden, PO-inactie en PO-Raad – eist een eerlijk salaris voor en vermindering van de werkdruk van leerkrachten in het PO.

Als wethouders onderwijs in de regio Maastricht-Heuvelland ondersteunen wij deze eis van harte. Onze regio is in de afgelopen jaren getroffen door een stevige krimp van het aantal leerlingen. Scholen zagen zich hierdoor niet zelden gedwongen tot het formeren van combinatiegroepen en grotere klassen, waarbij er van de leerkracht wordt geacht gedifferentieerd les te blijven geven aan alle niveaus. Dit opgeteld met de toenemende instroom van zorgleerlingen door Passend Onderwijs en de instroom van kinderen van statushouders, vraagt om een grote investering van onze leerkrachten. Een investering die leerkrachten vanuit hun hart bereid zijn te maken, maar dit moeten doen met vrijwel gelijkblijvende middelen.

Als lokale bestuurders gaat de kwaliteit van onderwijs ons aan het hart. In onze ogen is het van groot belang dat de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs gewaarborgd blijft. Dit kan door middel van kleinere klassen, meer handen voor de klas en een meer marktconforme salariering. Daarom verzoeken we via u de nu formerende partijen met klem, om binnen het regeerakkoord de extra noodzakelijke middelen vrij te maken voor investering in het vak van de leerkracht. En daarmee in de toekomst van onze kinderen.



Behandeld door Dhr P Willers

Bijlage(n) Geen

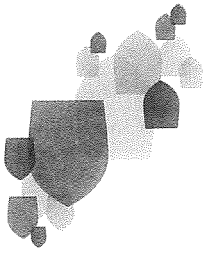
Documentnr



Ons kenmerk

Z/17-075118/250900





banholt  
bemelen  
badier en keer  
eckelrade  
eijsden  
gronsveld  
margraten  
manadorp  
mesch  
mheer  
noorbeek  
oost maarland  
rijckholt  
scheulder  
st. geertruid

BLOESEM VAN HET ZUIDEN

Met vriendelijke groet,

Jo Bisscheroux,

Gemeente Eijsden-Margraten.

Mede namens de wethouders onderwijs regio  
Maastricht-Heuvelland,

Mieke Damsma, gemeente Maastricht  
Bert Dauven, gemeente Valkenburg  
Paul de Graauw, gemeente Vaals  
Philip Laheij, gemeente Gulpen-Wittem  
Berry van Rijswijk, gemeente Meerssen



Gemeente Eijsden-Margraten  
De heer J. Bisscheroux  
Postbus 10  
6245 EL EIJSDEN

Kenmerk: 201701474

Den Haag, 2 oktober 2017

Geachte heer Bisscheroux,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm





Aan de formateur dhr. G. Zalm  
p/a Tweede Kamer  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

Datum : 26 september 2017  
Kenmerk : 17GFH103/WO/AB  
Betreft : Zorg naar aanleiding van discussie over verhoging BTW-tarief groenten en fruit

Geachte heer Zalm,

Wij reageren op de toenemende geruchten over een voorgenomen verhoging van het lage BTW tarief in het ontwerp regeerakkoord.

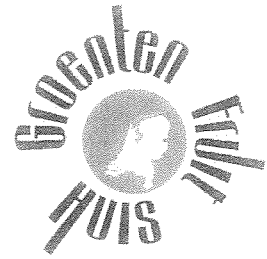
**De brede maatschappelijke coalitie doet een sterk beroep op u om in het licht van onderstaande argumenten en de gezamenlijke afspraak die is beklonken in het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, evenals het advies uit het WRR rapport geen BTW-verhoging toe te passen op groenten en fruit.**

Groenten en fruit zijn goed voor de Nederlandse economie en samenleving. Ze leveren belangrijke gezondheidsvoordelen op voor de bevolking. Veel groenten en fruit eten, vermindert de kans op hart- en vaatziekten en bepaalde vormen van kanker en levert daardoor jaarlijks een belangrijke besparing op voor de gezondheidszorg. Ook in de discussie rondom duurzame inzetbaarheid en verduurzaming van ons voedsel spelen groenten en fruit een belangrijke rol.

We hebben vernomen dat u binnen het toekomstige regeerakkoord plannen maakt om het lage BTW tarief van 6 procent naar 8 procent te verhogen. Dit zal zeker een negatief effect hebben op de voorzichtig ingezette tendens naar een hogere consumptie van groenten en fruit. In 2016 steeg deze voor het eerst sinds jaren met één procent. Daarmee is een einde gekomen aan een jarenlange daling.

Begin dit jaar is na lang overleg tussen het ministerie van Economische Zaken een coalitie van bedrijven en organisaties uit de gezondheidszorg, NGO's en de groente- en fruitsector het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit gestart. Doel is met de inzet van alle partijen een gedragsverandering te bereiken die leidt tot een hogere consumptie van groenten en fruit. Het klinkt tegenstrijdig als de overheid enerzijds geld vrijmaakt voor gedragsverandering naar een hogere consumptie van groenten en fruit en tegelijkertijd een prijsverhoging op deze producten wil doorvoeren.

Ook het WRR-rapport is duidelijk: Nederland moet minder vlees en zuivel produceren. Er moet veel meer aandacht komen voor duurzaamheid bij voedselproductie. De overheid moet ingrijpen om de consumptie van zout, suiker en vet te verminderen. Groenten en fruit duurder maken door middel van hogere BTW passen niet in dit rijtje. De coalitie heeft eerder gepleit voor een 0-tarief voor groenten en fruit.



Ingrid Steenhuis, hoogleraar preventie aan de Vrije Universiteit: "Het duurder maken van groenten en fruit is een verkeerd signaal. Een gezonde leefstijl moet gemakkelijk en aantrekkelijk worden gemaakt."

Kinderarts Koen Joosten, verbonden aan Erasmus MC: "Wij willen een gezonde Nederlandse bevolking. Daarbij hoort een eetpatroon met voldoende groenten en fruit. Het is niet logisch om extra te laten betalen voor gezondheid."

Het voorstel zal bovendien ten koste gaan van de werkgelegenheid, zo voorspellen diverse partijen.

Marc Jansen, directeur van supermarktkoepel CBL, noemt het 'onbestaanbaar' dat het BTW-tarief op levensmiddelen naar acht procent gaat. Voor consumenten betekent dat volgens hem dat de kosten voor eerste levensbehoeften, waaronder voeding, met €1 mrd omhoog gaan.

Gert Mulder, directeur GroentenFruit Huis stelt dat BTW-verhoging van groenten en fruit een grote stap achteruit is in de inspanningen om de consumptie van groenten en fruit te verhogen. "Terwijl een hogere consumptie alleen maar voordelen oplevert voor het kabinet. Zowel voor de economie, als voor gezondheid en verduurzaming van Nederland. De maatschappelijke nadelen zijn vele malen groter dan de fiscale opbrengst."

Voorlichtingsorganisaties zoals Voedingcentrum en Milieu Centraal bevestigen dat een hogere groente-en fruitconsumptie past in een gezonde en duurzame leefstijl.

Onderstaande brede maatschappelijke coalitie doet een sterk beroep op u om in het licht van bovenstaande argumenten en de gezamenlijke afspraak die is beklonken in het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, evenals het advies uit het WRR rapport geen BTW-verhoging toe te passen op groenten en fruit.

Met vriendelijke groet,

Gert Mulder

Namens,

- T. Plochg - NPHF Federatie voor Gezondheid
- K. Joosten – Erasmus MC en Voorzitter Platform Gezonde Voeding 0-4 jarigen
- M. Jansen – Centraal Bureau Levensmiddelenhandel
- H. Peppelenbos – HAS Hogeschool
- E. Feskens – Wageningen UR
- G. van Hooijdonk a.i. – Natuur en Milieu
- J. Seidell – Vrije Universiteit Amsterdam
- I. Steenhuis – Vrije Universiteit Amsterdam

GroentenFruit Huis  
De heer G. Mulder  
Postbus 5007  
2701 GA ZOETERMEER

Kenmerk: 201701476

Den Haag, 2 oktober 2017

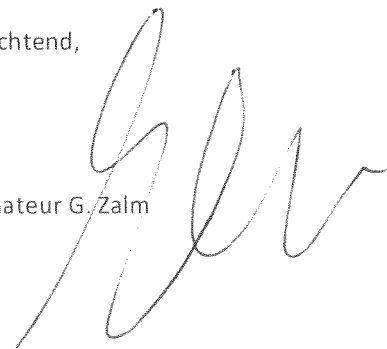
Geachte heer Mulder,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



*Informateur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*



Newtonlaan 51  
3584 BP UTRECHT  
T. 085 – 90 22 865  
E. info@vmsz.nl  
W. www.vmsz.nl

Brief aan de formateur

Dr. G. Zalm  
p/a Tweede Kamer  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

Geachte heer Zalm,

In de begroting 2017 had de Minister van VenJ geen middelen beschikbaar gesteld om de zeer succesvolle pilot Mediation in Strafzaken na ommekomst van de pilotperiode verder vervolgd te geven. In de pilotperiode, die drie jaar heeft geduurd, konden officieren van justitie en rechters verdachten en slachtoffers die daartoe bereid waren, in de strafzaak naar mediation verwijzen in 6 arrondissementen. Deze opgezette verwijzingspraktijk in de vervolgings- en berechtingsfase heeft tot zeer goede resultaten geleid. Het aantal geslaagde mediations bedroeg maar liefst 79%.

Kamerbrede steun

Dankzij de (kamerbrede!) steun van de Tweede Kamer is het echter gelukt om middels amendement een bedrag van € 1,5 miljoen beschikbaar te stellen voor de voortzetting van Mediation in Strafzaken. Hiermee maakte de Tweede Kamer het mogelijk om in 2017 mediation in het strafrecht niet alleen voort te zetten maar ook landelijk uit te rollen. Inmiddels wordt in alle 11 arrondissementen door rechters en officieren naar mediation in strafzaken verwezen, zijn de gerechtshoven betrokken en begonnen met verwijzen en is de procedure om in jeugdzaken te verwijzen naar mediation in samenspraak met de Raad voor de Kinderbescherming inmiddels ingeregeld, waardoor meer en meer jeugdzaken tijdig worden verwezen.

Uitvoering moties

Nadat de Tweede Kamer in februari 2017 vervolgens een motie had aangenomen, waarin tot uitdrukking was gebracht dat de Tweede Kamer van mening is dat er structureel geïnvesteerd moet worden in mediation in strafrecht en de regering is verzocht om bij toekomstige begrotingen minimaal 1,5 miljoen te reserveren voor mediation in strafrecht, had de Vereniging Mediators in Strafzaken goede hoop dat de financiering in de begroting 2018 structureel gemaakt zou worden. Helaas blijkt dat (nog) niet het geval. De begroting voor VenJ 2018 vermeldt in de bijlagen (slechts): "Motie Recourt c.s. over het reserveren van minimaal 1,5 miljoen voor mediation in het strafrecht": "Uw Kamer zal uiterlijk bij behandeling van de VenJ begroting voor volgend jaar (in het najaar van 2017) worden geïnformeerd over de wijze van uitvoering".

### Recidive vermindert

Ons doel is om er tijdig aandacht voor te vragen dat ondanks de inspanningen en steun van de Tweede Kamer vorig jaar, er voor komend jaar in de begroting geen middelen beschikbaar zijn gesteld en de inmiddels landelijk ingevoerde verwijzingspraktijk alsnog de nek om wordt gedraaid. Dit terwijl het aantal geslaagde mediations ook dit jaar onverminderd hoog is (te weten 80,2 %), uit onderzoek blijkt dat het de kans op recidive vermindert, rechters en officieren de meerwaarde ervan onderstrepen en het draagvlak als ook de publieke interesse in mediation in strafzaken aanzienlijk is vergroot (hetgeen ook te merken is aan de mediabelangstelling, zo zijn er momenteel twee landelijke filmproducenten actief). De VMSZ doet daarom een dringend verzoek om Mediation in Strafzaken te voorzien van een structurele financiering.

Hoogachtend,

Namens de VMSZ



Makiri Mual, voorzitter

Antonietta Pinkster, bestuurslid



VMSZ  
De heer M. Mual  
Newtonlaan 51  
3584 BP UTRECHT

Kenmerk: 201701478

Den Haag, 2 oktober 2017

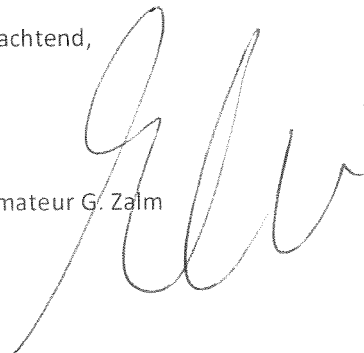
Geachte heer Mual,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



*Informateur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*





201701479

Aan de minister-president, minister van Algemene Zaken  
drs. M. Rutte  
Binnenhof 19  
2513 AA Den Haag

[www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)  
[www.facebook.com/minbzk](https://www.facebook.com/minbzk)  
[www.twitter.com/minbzk](https://www.twitter.com/minbzk)

**Kenmerk**  
2017-0000485286

**Uw kenmerk**

Datum 29 september 2017  
Betreft Vragen informateur inzake mogelijke aanpassing Wiv

Geachte heer Rutte,

Hierbij bied ik u mede namens de minister van Defensie de bevindingen aan met betrekking tot een mogelijke aanpassing van de Wiv 2017 op basis van de door de informateur voorgelegde passage, met kenmerk 201701471.

In het inlichtingen- en veiligheidsdomein wordt het begrip 'partnerdienst' gebruikt, niet 'partnerland'. In het rapport nr. 48 van de CTIVD geeft de commissie een definitie van een partnerdienst: 'een buitenlandse dienst waarmee de AIVD of de MIVD een samenwerkingsrelatie heeft.' Voor het aangaan van een samenwerkingsrelatie vereist de Wiv 2017 dat er een wegingsnotitie wordt vastgesteld. In de wet is hiervoor een overgangstermijn van twee jaar opgenomen. Een partnerdienst is dus een dienst waarvoor een wegingsnotitie is opgesteld. NB de vaststelling of een dienst een partnerdienst kan worden genoemd betreft geen morele afweging, maar een afweging van de in de wet vastgestelde factoren, waaronder respect voor de mensenrechten en de democratische inbedding.

Indien in plaats van 'partnerlanden' het begrip 'partnerdiensten' wordt gebruikt, kan de hoofdregel dat informatie-uitwisseling beperkt blijft tot partnerdiensten worden onderschreven.

In de Wiv 2017 is in artikel 64 een uitzondering opgenomen op deze hoofdregel. In het geval de AIVD of MIVD over informatie beschikt over bijvoorbeeld een ophanden zijnde aanslag in een land waarmee geen samenwerkingsrelatie bestaat, moet de mogelijkheid bestaan dat die informatie toch aan dit land kan worden verstrekt. Nederland verwacht omgekeerd hetzelfde van andere landen. Deze bepaling geldt als uitzondering. Er moet sprake zijn van een dringende en gewichtige reden en voor het verstrekken van de informatie is toestemming van de minister nodig.

Daarmee kan ook de tweede zin van de passage worden onderschreven.

**Kenmerk**  
2017-0000485286

De passage heeft aldus geen aanvullende effecten voor het functioneren van de diensten. Voorts vergt het geen wetswijziging.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,



dr. R.H.A. Plasterk



Tweede Kamer der Staten Generaal  
t.a.v. de heer dr. G. Zalm  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

Amsterdam, 29 september 2017

Geachte heer Zalm,

Betreft: Betreft: belasting werkelijk behaald rendement in box 3 IB.

Vastgoed Belang de branche organisatie voor particuliere beleggers in vastgoed roept in herinnering dat het uitgangspunt, bij de invoering van het boxensysteem in de inkomstenbelasting, destijds voor vermogen in box 3 een risicovrij (forfaitair) rendement was. Beleggen kan een hoger rendement opleveren dan sparen. Daartegenover gaat een hoger rendement hand in hand met een hoger risico. Het huidige demissionaire kabinet heeft er kennelijk voor gekozen het uitgangspunt van een risicovrij rendement te verlaten en te kiezen voor een gedifferentieerde fiscale behandeling van verschillende beleggingscategorieën. Daarbij wordt feitelijk in strijd met het toenmalige uitgangspunt ook de risicopremie voor het risico dat de belegger loopt belast. Hoewel Vastgoed Belang dat niet terecht vindt, wordt dit verder in deze brief als gegeven aangenomen.

### **Vastgoedbeleggingen in box 3 belasting op basis van werkelijk rendement.**

In dat kader doet Vastgoed Belang een beroep op de aanstaande regeringspartijen om vastgoedbeleggingen in box 3 als aparte vermogenscategorie binnen de vermogensmix te onderscheiden. En te belastingen op basis van werkelijk behaalde netto rendementen. Daarnaast pleit Vastgoed Belang er voor om de individuele vermogensmix van de belastingplichtige als uitgangspunt te nemen voor een rechtvaardige bepaling van de grondslag voor de belastingheffing. Eventueel kan per vermogenscategorie gebruik gemaakt worden van een eigen specifiek forfaitair rendement, zolang dat aansluit bij werkelijk gerealiseerde netto rendementen.

Belegd vermogen in box 3 wordt gedomineerd door gereguleerde huurwoningen. Deze woningen zijn onderworpen aan huurbescherming en huurprijsregulering. Dat beperkt de mogelijkheid tot het optimaliseren van het rendement. Kenmerkend voor vastgoedbeleggingen in huurwoningen is bovendien het illiquide karakter van deze belegging. Dit in tegenstelling tot spaargeld of beleggingen in andere financiële instrumenten. De laatste zijn weliswaar ook niet liquide maar in veel gevallen makkelijk te verhandelen tegen geringe kosten.

Gezien dat bijzondere karakter van beleggingen in huurwoningen ligt het voor de hand om vastgoedbeleggingen in box 3 fiscaal als verbijzonderde categorie te behandelen, waarbij dan ook rekening gehouden wordt met wettelijke beperkingen zoals huurbescherming en huurprijsregulering, die zoals eerder vermeld de optimalisering van het rendement sterk beperken. Naar het zich vooralsnog laat aanzien is belasting van het werkelijk behaalde (netto)rendement op vastgoed praktisch gezien problematisch. Vastgoed Belang heeft op zichzelf niets tegen een forfaitaire benadering van het rendement op vastgoed, zolang het forfaitair rendement op een realistische basis wordt vastgesteld.

De huidige vermogenswaardebepaling van vastgoed in box 3 op basis van de WOZ-waarde, die is afgeleid van de ontwikkeling van huizenprijzen in de koopsector, is daartoe volstrekt ongeschikt en leidt tot een onrealistisch verondersteld forfaitair rendement op in box 3 gehouden vastgoed. De verkoopprijzen van koopwoningen en de waarde in het economisch verkeer van huizen in verhuurde staat bewegen zich in het algemeen in tegenovergestelde richting (communicerende vaten). De huidige prijsstijgingen op de markt voor koopwoningen werken niet door in de lopende huurovereenkomsten. De waardeontwikkeling van woningen in verhuurde staat wordt namelijk beperkt door huurbescherming en huurprijsregulering. De verhuurder/vastgoedbelegger heeft verder geen of nauwelijks invloed op de duur van de verhuurtermijn en is daarom beperkt in zijn mogelijkheden om de woning op het meest gunstige moment en onder de meest gunstige marktomstandigheden (leeg, vrij van huur) te verkopen. De koppeling tussen waardeontwikkeling van vastgoedbelegging aan de ontwikkeling van verkoopprijzen van koopwoningen (via de WOZ-waarde) dient dan ook te worden losgelaten.

### Werkelijk rendement van vastgoedvermogen in box 3

Uit onderzoek van het NEI in opdracht van het Ministerie van VROM blijkt dat vastgoedbeleggers in huurwoningen in box 3 een direct netto rendement behalen tussen de 1% en 2%. Voor de jaren na 2001 voorzagen men een reële waardegroei van 0,5% per jaar.<sup>1</sup>

Echter het CPB laat voor de periode 2006 – 2011 zien dat de totaalrendementen voor vastgoed in box 3 variëren tussen 0,3% negatief en 1,5% negatief.<sup>2</sup>

Vervolgens werd de verhuurderheffing in 2013 ingevoerd waardoor het rendement op vastgoedbeleggingen in box 3 verder daalde zoals wij eerder hebben aangegeven in bijlage 2 van de door Vastgoed Belang verzonden brief aan de Vaste Commissie voor Financiën in augustus 2015.<sup>3</sup> Te verwachten is dat het rendement op vastgoedbeleggingen in box 3 nog verder zal dalen als gevolg van de enorme verduurzamingsopgave waar de sector voor staat. Dit zal met name de beleggers in box 3 treffen daar zij met name '(ver)oude(rde)' woningen in portefeuille hebben.

<sup>1</sup> Eindrapport "Rendement op woningen in de particuliere huursector", mei 2002, i.o.v. VROM.

<sup>2</sup> Tabel 3.4, biz. 11, CPB Achtergronddocument, 16 maart 2015: Het financieel vermogen in box 3: verdeling en belasting.

<sup>3</sup> Zie bijlage.

Het demissionaire kabinet gaat er vanuit dat huuropbrengsten en kosten tegen elkaar wegvallen. Dat zal in veel gevallen in de praktijk ook zomaar aan de orde kunnen zijn. Daarin ligt besloten dat het kabinet erkent dat onder de gegeven omstandigheden op investeringen in vastgoed geen redelijk rendement (decent profit) gemaakt kan worden. Dat is in strijd met het eigendomsrecht (Europees verdrag van de Rechten Van de Mens).

### Het maatschappelijk belang van vastgoedbeleggingen in box 3

Particuliere verhuurders van woonruimte vervullen een belangrijke maatschappelijke rol. De sector wordt wel aangeduid als de smeerolie tussen de sociale huursector (de corporaties) en de koopsector. Door de herzieningen van de Woningwet zal die rol verder in belang toenemen. Het vorige kabinet heeft in toenemende mate een beroep gedaan op de particuliere investeerders ten einde problemen op de huurwoningmarkt op te lossen. Er is nog steeds een groot tekort aan huurwoningen voor middeninkomens. De particuliere huursector zal daartoe moeten groeien om het tekort aan huurwoningen op te lossen.

### Positieve effecten voor de Nederlandse maatschappij

Daarnaast zijn van deze groei positieve effecten te verwachten op het gebied van verdere economische groei en werkgelegenheid. Meer belastinginkomsten voor de Schatkist. Minder uitkeringen. Een ruimer aanbod van huurwoningen kan ertoe leiden dat het forensenverkeer afneemt, als mensen aantrekkelijke huurwoningen kunnen vinden dichtbij hun werk. Waardoor investeringen in de uitbreiding van infrastructuur beperkter kunnen blijven en de klimaatdoelstellingen van Parijs dichterbij komen als gevolg van de verminderde uitstoot van schadelijke stoffen.


### Maatwerk in box 3 gevraagd

Aan de formerende partijen vraagt Vastgoed Belang om:

- als belegging aangehouden onroerende zaken in box 3 te behandelen als **aparte categorie**;
- uit te gaan van **realistische netto rendementen** over een realistische beleggingsperiode;
- vermogen in box 3 te belasten op basis van de daadwerkelijke **individuele vermogensmix**;
- het belastingtarief voor box 3 **niet te verhogen**;
- in gesprek te gaan met de sector.

Hoogachtend,



 Jan Kamminga  
voorzitter Vastgoed Belang

Bijlage: brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal t .a.v. Vaste Commissie voor Financiën, d.d.  
14 augustus 2015.

Tweede Kamer der Staten-Generaal  
t.a.v. Vaste Commissie voor Financiën  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

Amsterdam, 14 augustus 2015

Geachte heer, mevrouw,

**Betreft: Herziening belastingstelsel Box 3 inkomstenbelasting**

In zijn brief van 19 juni 2015 aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, schetst staatssecretaris Wiebes op hoofdlijnen de keuzes die het kabinet heeft gemaakt als startpunt voor de herziening van ons fiscaal stelsel, waaronder de belastingheffing in Box 3 van de Inkomstenbelasting (box 3 IB). Het kabinet streeft ernaar tenminste op Prinsjesdag 2015 een voorstel klaar te hebben en indien mogelijk al een eerste stap te zetten in het Belastingplan 2016.

Terecht heeft de staatssecretaris in zijn brief aangegeven dat het thans gehanteerde forfaitaire rendement van 4% vooral voor vele spaarders en bron is van gevoelens van onrechtvaardigheid. Dat gevoel van onrechtvaardigheid leeft echter zeker niet uitsluitend bij spaarders. Ook bij particuliere beleggers in met name woningen leeft dat gevoel van onrechtvaardigheid zeer sterk. Dat gevoel wordt verder aangewakkerd door de beperkende invloed van overheidsbeleid<sup>1</sup> (huurprijsregulering) op het te behalen rendement enerzijds en een stapeling van tal van onroerend goed gerelateerde belastingen<sup>2</sup> door dezelfde overheid anderzijds. Het illiquide karakter van beleggingen in onroerend goed brengt met zich mee dat belastingen uit de directe huurinkomsten betaald moeten kunnen worden.

Vastgoed Belang – de brancheorganisatie voor particuliere beleggers in vastgoed – maakt zich grote zorgen over de tendens om vastgoedbeleggers nog zwaarder te belasten dan thans reeds het geval is. Ook voor vastgoedeigenaren geldt dat het (uiteindelijke) netto rendement doorgaans fors lager is dan 4%. Daarom wordt ook door vastgoedeigenaren het forfaitair rendement van 4% als onrechtvaardig ervaren.

Op 29 juni 2015 sneuvelden de plannen van het kabinet bij gebrek aan steun van de oppositie. Uitspraken van dhr. Samsom (PvdA) in een interview met de NOS op 30 juni 2015 doen vermoeden dat het kabinet wel vasthoudt aan een lastenverlichting van 5 miljard en het “rechtvaardiger belasten van vermogen in box 3”.

Vastgoed Belang doet een dringende oproep aan u om ook voor onroerend goed in box 3, voor een verlaging van het forfaitair rendement te pleiten. Daarbij zijn de volgende aspecten erg relevant bij de eventuele uitwerking van plannen voor herzieningen in box 3.

<sup>1</sup> Bijlage 1, Beperkende invloed overheidsbeleid op het te behalen rendementen op huurwoningen

<sup>2</sup> Bijlage 2, Onroerend goed gerelateerde belastingen

## Maatschappelijke context

In onroerend goed belegd box 3 vermogen wordt gedomineerd door gereguleerde huurwoningen. Particuliere verhuurders van woonruimte vervullen een belangrijke maatschappelijke rol. De sector wordt wel aangeduid als de smeerolie<sup>3</sup> tussen de sociale huursector (de corporaties) en de koopsector. Door de recente herziening van de Woningwet zal die rol verder in belang toenemen. Door het kabinet wordt in toenemende mate een beroep gedaan op de particuliere investeerders ten einde de problemen op de huurwoningmarkt op te lossen. De particuliere huursector zal daartoe moeten groeien. Particuliere investeringen in de huurwoningmarkt kunnen bovendien een impuls geven aan herstel van werkgelegenheid in de nog steeds kwakkelende bouwsector en zijn daarmee van groot economisch belang. Ook de schatkist vaart daar wel bij door de toename van BTW inkomsten op de bouwkosten, inkomstenbelasting, beperking van uitgaven aan uitkeringen etc. Groei van de particuliere huursector zal bijdragen aan het, de door het kabinet gewenste, terugdringen van scheefwonen en doorstroming in de woningmarkt als geheel bevorderen. Een verdere toename van belastingdruk op onroerend goed zal beleggers niet verleiden tot investeringen in de sector en is daarom maatschappelijk onverstandig.

## Herziening box 3

Op 16 maart 2015 heeft het Centraal Planbureau (CPB) in haar Centraal Economisch Plan 2015<sup>4</sup> enkele varianten op de huidige box 3 heffing geanalyseerd, die naar onze mening erg relevant zijn voor de discussie, en waarop staatssecretaris Wiebes mogelijk het in zijn brief van 19 juni 2015 aangegeven onderscheid in drie vermogenscategorieën (mede) heeft gebaseerd. De varianten op de huidige box 3 heffing die in dit rapport worden behandeld zijn:

1. Een forfaitair rendement per vermogenscategorie, gebaseerd op langjarige rendementen tussen 1990 en 2012;
2. Progressieve heffing met een belastingtarief van 50% in plaats van 30% op het forfaitaire rendement van 4%, voor vermogens boven € 500.000;
3. Forfaitair rendement gekoppeld aan de spaarrente van de laatste vijf jaren (voorstel van de commissie Van Dijkhuizen<sup>5</sup>);
4. Heffing op basis van het daadwerkelijk behaalde rendement met een tarief van 30%.

Volgens het rapport leiden de eerste en de tweede opties tot hogere, en de derde en vierde optie tot lagere box 3 inkomsten voor de overheid.

Het door staatssecretaris Wiebes voorgestelde onderscheid in drie vermogenscategorieën (spaarsaldo, aandelenportefeuille en onroerend goed) past het best bij optie 1 uit het eerder aangehaalde CPB-rapport. Optie 2 leidt niet tot de beoogde verlaging van het tarief voor spaartegoeden. De opties 3 en 4 leiden, aldus het CPB rapport tot lagere belastingopbrengsten in box 3. Voor de lagere opbrengst zal bij deze scenario's naar verwachting dekking gevonden moeten worden, binnen het voor lastenverlichting beschikbare bedrag van 5 miljard en bijvoorbeeld uit een hogere belastingopbrengst die wordt verwacht door economische groei.

Vastgoed Belang is geen voorstander van een splitsing in vermogenscategorieën, indien dit er toe leidt dat ten aanzien van onroerend goed een hoger forfaitair rendement wordt verondersteld dan voor spaarvermogens. Hierna benoemen wij de nadelen van de splitsingsvariant en de voordelen van de algemene variant. Daarna

<sup>3</sup> Platform31, Kansen voor de particuliere huur in Nederland

<sup>4</sup> CPB Achtergronddocument, 16 maart 2015, Het financieel vermogen in box-3: verdeling en belasting

<sup>5</sup> Commissie inkomstenbelasting en toeslagen, 2013, Naar een activerender belastingstelsel, Eindrapport



gaan wij in op het daadwerkelijke, reële rendement dat met vastgoed wordt behaald, mocht toch voor de splitsingsvariant worden gekozen.

#### *Splitsing in vermogenscategorieën:*

1. Splitsing in vermogenscategorieën leidt tot discussies over de vraag welke vermogensbestanddelen onder welke categorie vallen (denk bijvoorbeeld aan een aandeel in een vastgoedfonds);
2. Splitsing in vermogenscategorieën leidt tot discussies over de vraag welk rendementspercentage aan welke categorie moet worden gekoppeld;
3. Splitsing in vermogenscategorieën leidt tot complexe wetgeving;
4. Zoals ook blijkt uit het hiervoor aangehaalde onderzoek van CPB bestaat het overgrote deel van het belastbare box 3 vermogen uit spaartegoeden. Verlaging van het effectieve belastingtarief op spaartegoeden kan daardoor de facto niet eenvoudig gecompenseerd worden door de verhoging van de heffing op andere vermogenscategorieën waarop een (vermeend) hoger rendement wordt behaald. Het behalen van budgettaire neutraliteit met dit voorstel lijkt dan ook uitgesloten.

#### *Algemene verlaging van het forfaitair rendement:*

1. Het achterwegen laten van splitsing in vermogenscategorieën vermijdt discussie over de vraag welke vermogensbestanddelen onder welke categorie vallen (zie Splitsing in vermogenscategorieën);
2. Algemene verlaging van het huidige forfaitaire box 3 rendement vermijdt discussie over de vraag welk rendementspercentage aan welke categorie moet worden gekoppeld;
3. De invoering van deze optie is verreweg het eenvoudigst en zal tot de minste uitvoeringstechnische problemen leiden;
4. Zal over het algemeen voor alle belastingplichtigen aanvaardbaar zijn.

#### *Rendement op onroerend goed (in hoofdzaak bestaand uit gereguleerde huurwoningen)*

In het CPB rapport worden, onderaan blz. 9, rendementen gepresenteerd voor drie vermogenscategorieën. Die rendementen zijn op voorhand ongeschikt als referentie voor de eventuele vaststelling van forfaitaire rendementen per vermogenscategorie. De bedoelde rendementen zijn geconstrueerd en berusten niet op daadwerkelijk gerealiseerd rendement en zijn daarom niet representatief. Dat geldt in ieder geval voor onroerend goed. Een gemiddeld rendement van 4,4% op woningen wordt in de praktijk niet bij benadering gerealiseerd. Dat is overigens geen nieuws. Na de introductie van de belastingherziening van 2001 heeft het Nederlands Economisch Instituut (NEI) in opdracht van het Ministerie van VROM onderzoek gedaan naar de effecten van die stelselherziening op het rendement van particuliere verhuurders. In eindrapport<sup>6</sup> werd bij box 3 beleggers in woningen een directe netto rendementen vastgesteld tussen 1% en 2%. Een reële waardegroei voor de jaren na 2001 werd destijds ingeschat op 0,5% per jaar. Een maximaal totaal rendement derhalve van 2,5%. Sinds 2001 zijn de omstandigheden voor particulier verhuurders verslechterd. Netto directe rendementen zijn sinds 2001 afgenomen omdat exploitatielasten harder zijn gestegen dan huuropbrengsten en in 2013 een extra belasting (verhuurdersheffing) op verhuurde woningen werd ingevoerd. Reële waardeontwikkeling van onroerend goed sinds 2001 is per saldo negatief. Over de periode 2006-2011 maakt het eerder aangehaalde CPB rapport voor de vermogenscategorie onroerend goed zelfs melding van totaalrendementen tussen 0,3% en 1,5% negatief<sup>7</sup>. Daarbij is nog niet eens rekening gehouden met het waarde drukkende effect van de verhuurdersheffing.

<sup>6</sup> Eindrapport "Rendement op woningen in de particulier huursector", mei 2002, i.o.v. VROM

<sup>7</sup> Tabel 3.4, blz. 11, CPB Achtergronddocument, 16 maart 2015, Het financieel vermogen in box-3: verdeling en belasting

Het daadwerkelijke (uiteindelijke) netto rendement is dus ook voor onroerend goed bezitters fors lager dan 4%. Om die reden is ook ten aanzien van de vermogenscategorie Onroerend goed een algemene verlaging van het forfaitaire rendement op zijn plaats.


### **Uitvoering**

Vastgoed Belang ondersteunt het verlangen van het kabinet tot verlaging van de box 3 heffing. Gezien bovenstaande overwegingen ontraden wij echter een splitsing in vermogenscategorieën. Vastgoed Belang ondersteunt vanwege de eenvoud, goede uitvoerbaarheid, het verwachte positieve effect op investeringsbereidheid en daarmee banengroei in de bouwsector, het voorstel van de commissie Van Dijkhuizen tot een algemene verlaging van het forfaitair rendement in box 3.

Mocht het kabinet toch splitsing in vermogenscategorieën overwegen, dan pleit Vastgoed Belang er voor om voor onroerend goed als maatstaf ter bepaling van het forfaitair rendement het daadwerkelijk gemiddeld gerealiseerde reële netto rendement over de periode na de invoering van box 3 te hanteren<sup>2</sup>.

Voorts zij nog vermeld dat Vastgoed Belang principieel bezwaar blijft maken tegen de toepassing van de verhuurderheffing op particuliere woningverhuurders<sup>1</sup> en dat wij in zoverre inperking van de verhuurderheffing zullen blijven bepleiten. Zolang de verhuurderheffing voor particulieren echter van toepassing blijft, dringen wij er op aan om het sterke waarde drukkende effect van de verhuurderheffing op box 3 portefeuilles, ongeacht de vraag voor welke van de hier boven besproken wijzigingsvarianten uiteindelijk gekozen wordt, enigszins te verzachten. Dat kan op verreweg de eenvoudigste manier, door in de waarderingmethodiek (leegwaardering-regeling) van WOZ-waarde naar waarde in het economisch verkeer (WEV) in box 3 een aanvullende correctie toe te passen voor woningen waarop de verhuurderheffing van toepassing is. Dat zou kunnen door de in aanmerking te nemen huur te verlagen met de verschuldigde verhuurderheffing.

Hoogachtend,



J. Kamminga  
voorzitter

## Bijlage 1

### **Beperkende invloed overheidsbeleid op het te behalen rendementen op huurwoningen**

In de huurwoningmarkt is als gevolg van overregulering geen sprake van vrije marktwerking. Particuliere verhuurders zagen zich in de voorbije decennia geconfronteerd met concurrentie van met publiek geld opgebouwde en gesubsidieerde woningcorporaties. Ongecoördineerde heffing van belastingen leidt door cumulatie in veel gevallen tot buitensporige belastingdruk voor de verhuurder (bijlage 2, Onroerend goed gerelateerde belastingen)

#### *Huurprijsregulering*

Meer dan 75%<sup>1</sup> van de door particuliere privépersonen verhuurde woningen valt onder de huurprijsregulering. 60% van die woningen staat in gebieden met relatief hoge WOZ-waarden in verhouding tot de te realiseren huurinkomsten. Verhuurders van die woningen worden in hun huurprijsbeleid sterk beperkt door maximering van de huurprijzen en jaarlijkse huurprijsaanpassingen door de overheid. Al in 2009 becijferde het CPB dat particuliere verhuurders als gevolg van dat overheidsbeleid, huurders met gemiddeld € 4.200,- per jaar impliciet subsidiëren<sup>2</sup>. Dat wil zeggen dat huurprijsregulering de gemiddelde huurprijs die de verhuurder in een vrije markt zou kunnen ontvangen (markthuur) kunstmatig met € 4.200,- verlaagt. Door huurprijsregulering is nauwelijks sprake van enige differentiatie in de gemiddeld betaalde huurprijzen in verschillende regio's in Nederland.

#### *Oneerlijke concurrentie van woningcorporaties*

Woningcorporaties kunnen, mede door de grotendeels met publiek geld opgebouwde vermogens en de in het sociale huurstelsel ingebakken garanties en subsidies, huren kunstmatig laag houden. Zij kunnen daardoor woningen verhuren onder de, voor rendabele verhuur, feitelijk benodigde huurprijs. De eerder aangehaalde studie van het CPB laat in Tabel 1 op blz. 11 zien, dat door het woninghuurbeleid de gemiddelde woninghuur in de particuliere sector ten tijde van het opstellen van dat rapport zo'n 44% bedroeg van de marktconforme huur. Sindsdien is daar weinig in veranderd. Particuliere verhuurders hebben nooit dezelfde voordelen, waaronder belastingvoordelen, gehad als corporaties. Gevolg: decennialange nog immer voortdurende marktverstoring. Particuliere verhuurders kunnen daardoor in veel gevallen nog steeds niet optimaal gebruik maken van de mogelijkheid tot huurharmonisatie (bij nieuwe verhuur, verhuren tegen markthuur of de maximale huurprijs volgens het WWS).

#### *Oneerlijke concurrentie van de koopwoningmarkt*

Eigenaar-bewoners van een koopwoning genieten over het algemeen een financieringsvoordeel door de hypotheekrenteaftrek. Renteaftrek voor financiering van huurwoningen is sinds de invoering van de vermogensrendementsheffing in 2001 niet meer mogelijk. Eigenaren van verhuurde woningen moeten dat verschil feitelijk verdisconteren in de huur. Door huurprijsregulering en oneigenlijke concurrentie van corporaties is dat lang niet altijd mogelijk.

<sup>1</sup> Platform31, Kansen voor de particuliere huur in Nederland

<sup>2</sup> CPB Document No 165, Economische effecten van regulering en subsidiëring van de huurwoningmarkt.

## Bijlage 2

### Onroerend goed gerelateerde belastingen

#### Waarderingsgrondslag belastingen onroerend goed

Inmiddels wordt voor vrijwel alle aan onroerend goed gerelateerde belastingen, de WOZ-waarde - of een afgeleide daarvan –gebruikt als grondslag voor het heffen van die belastingen.

De WOZ-waarde wordt jaarlijks door de gemeente vastgesteld. De gemeente moet zich daarbij houden aan de Wet waardering onroerende zaken. Art. 17 van deze wet schrijft de gemeente voor op welke wijze de waarde dient te worden vastgesteld. Daarbij is lid 2 van belang.

*“De waarde wordt bepaald op de waarde die aan de onroerende zaak dient te worden toegekend, indien de volle en onbezwaarde eigendom daarvan zou kunnen worden overgedragen en de verkrijger de zaak in de staat waarin die zich bevindt, onmiddellijk en in volle omvang in gebruik zou kunnen nemen.”*

Bij het vaststellen van de WOZ waarde wordt dus uitgegaan van een aantal ficties. Voor zover hier van belang in grote lijnen:

- volle eigendom ( dus geen erfpacht)
- onbezwaard (dus geen hypotheek etc.)
- zou kunnen worden overgedragen (grotere gebouwen dus gesplitst in appartementsrechten)
- de zaak in de staat waarin die zich bevindt (bijvoorbeeld de onderhoudstoestand)
- onmiddellijk en in volle omvang in gebruik zou kunnen nemen (dus geen huurder/gebruiker)

Voor particuliere verhuurders is de waardebepaling cruciaal voor de hoogte van het te behalen netto rendement.

De gemeente houdt bij het vaststellen van de WOZ geen rekening met waarde drukkende omstandigheden die bij verhuurde woningen aan de orde zijn. Stapeling van ficties kan leiden tot een zeer groot verschil tussen WOZ-waarde en de daadwerkelijk te realiseren opbrengst bij verkoop in verhuurde staat. Resultaat is in een veel hogere (fictieve) belastinggrondslag, dan op basis van de werkelijke waarde gerechtvaardigd zou zijn. Die grondslag werkt door naar andere relevante belastingen. Cumulatie van die belastingen kan dan leiden tot een totale belastingdruk die de jaarlijkse huurinkomsten benadert of overtreft. Samen met overige exploitatie-lasten leidt dat tot structureel negatief exploitatieresultaat. Verhuurders geraken in liquiditeitsproblemen.

Illustratief is een tweetal zaken waarin de Hoge Raad zich recent heeft uitgesproken<sup>1</sup> over de reikwijdte van artikel 17a UBIB 2001 bij de waardering van huurwoningen in Box 3. Kort samengevat stelt de Hoger Raad zich op het standpunt dat, indien toepassing van artikel 17a UBIB leidt tot een waarde die in betekende mate hoger is dan de werkelijke waarde in het economisch verkeer, volgens de hoofdregels van box 3 moet worden uitgegaan van de werkelijke waarde in het economisch verkeer.

Beide zaken staan niet op zichzelf en laten zich dan ook niet kwalificeren als incidenten. Het overgrote deel van dat particulier verhuurd onroerend goed in box 3 bestaat uit gereguleerde huurwoningen, vooral

<sup>1</sup> ECLI:NL:HR:2015:812 en ECLI:NL:HR:2015:1171

geconcentreerd in de grote steden van de randstad<sup>2</sup>. WOZ-waardes in die gebieden zijn vaak zeer hoog in verhouding tot de door huurprijsregulering realiseerbare huuropbrengsten.

## Belastingen op onroerend goed

Op de exploitatie van gereguleerde huurwoningen drukken de kosten van de volgende belastingen waarvan de grondslag (mede) wordt bepaald door de WOZ-waarde:

- OZB
- Waterschapsbelasting rekening eigenaar
- Vermogensrendementsheffing box 3 IB
- Verhuurdersbelasting

Daarnaast komen nog de kosten van belastingen met en andere grondslag, zoals:

- BTW op onderhoudskosten
- Rioolbelasting rekening eigenaar
- Precariobelasting
- Overdrachtsbelasting

Een eenvoudige exploitatieopzet gebaseerd op de gemiddelden van WOZ-waarde, OZB, rioolheffing, Waterschapslasten<sup>3</sup>, vermogensrendementsheffing (incl. leegwaarderatio), de verhuurdersheffing en de niet terugvorderbare BTW op onderhoud- en beheerkosten illustreert het effect van deze belastingen op het rendement van verhuurders.

Gemiddelde woningwaarde € 221.185.

WOZ-waarde	€ 221.185			
Maandhuur	€ 425			
Jaarhuur	€ 5.100	mnd huur %		
OZB	€ 283		5,6%	af
Riool	€ 99		1,9%	af
Waterschap	€ 160	1,28	3,1%	af
IB	€ 1.486	3,50	29,1%	af
VH	€ 993	2,34	19,5%	af
BTW onderhoud	€ 330	0,78	6,5%	af
Netto na Belasting	€ 1.748	4,11	34,3%	Sub saldo
Verzekeringen	€ 150	0,35	2,9%	af
Onderhoud	€ 1.570	3,69	30,8%	af
Rente financiering	€ -	0,00	0,0%	
Netto exploitatie	€ 28	0,07	0,6%	Saldo
Bruto rendement		2,31%		
Netto rendement		0,01%		t.o.v. WOZ

<sup>2</sup> Platform31, Kansen voor de particuliere huur in Nederland, blz. 21, figuur 12.

<sup>3</sup> Atlas van de lokale lasten, Rijksuniversiteit Groningen

# Vastgoed Belang

vereniging  
van particuliere beleggers  
in vastgoed

Driekwart van de huurwoningen in bezit van particuliere verhuurders is oud (voor 1971)<sup>4</sup>, relatief klein, en kostbaar in onderhoud. De exploitatiekosten belopen gemiddeld €1.900<sup>5</sup>. Grofweg een vijfde daarvan € 330 is BTW. Verhuur van woningen is vrijgesteld van BTW. BTW op de exploitatiekosten van de woningen daarom niet verrekend worden en komt dus ten laste van de exploitatie. Cumulatie van belastingen loopt bij een maandhuur van € 425 op tot ruim 65% van de jaarhuur, ofwel 8 bijna maanden huur).

---

<sup>4</sup> ABF 2011

<sup>5</sup> Exploitatiekosten van corporatiewoningen en beleggershuurwoningen, ASRE research papers: ISSN nummer: 1878-4607

Vastgoed Belang  
De heer J. Kamminga  
Nachtwachttlaan 20  
1058 EA AMSTERDAM

Kenmerk: 201701481

Den Haag, 2 oktober 2017

Geachte heer Kamminga,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



20170140'2

NCD



Nederlandse vereniging van  
Commissarissen en Directeuren

Amersfoortseweg 98  
3941 EP DOORN

T: 088 - 623 2300  
I: [www.ncd.nl](http://www.ncd.nl)  
E: [ncd@ncd.nl](mailto:ncd@ncd.nl)

K.v.K.: 40532104  
ABN Amro: NL65ABNA0544013220  
BTW nr: NL002561761B01

Aan de informateur, de weledelzeergeleerde heer dr. G. Zalm  
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

Doorn, 25 september 2017

Betreft: Checklist voor het nieuwe Kabinet

Geachte heer Zalm,

U heeft van ons bijdragen mogen ontvangen met betrekking tot de gewenste Governance ontwikkelingen en de positie van de DGA (Directeur Groot Aandeelhouder) in het toekomstige, Nederlandse perspectief.

Parallel aan deze meningsvorming heeft er een raadpleging onder onze leden plaatsgevonden waarin de gewenste Kabinetsagenda voor de komende vier jaar centraal stond. Deze online dialoog is op Prinsjesdag afgesloten met een sessie met een groot aantal leden waarin de prioriteiten voor de agenda zijn bepaald.

Wij zijn ons ervan bewust dat de resultante geen onderdeel meer kan zijn voor de vast te stellen agenda van het nieuwe kabinet, maar zouden het op prijs stellen als de onderstaande prioriteitenagenda wordt gehanteerd als checklist voor de vastgelegde resultaten. Wat mogelijk kan leiden tot bijstelling ervan.

De gewenste agenda kan worden gekenmerkt onder de titel "**Duurzame Innovatie**". Beide woorden staan zowel op zichzelf als in onderling verband centraal in de gemaakte keuzen.

'Duurzaam', omdat we een sterkere nadruk zouden willen hebben op de langere termijn, vanuit het gevoel dat de normaliter gehanteerde politieke termijnen zich niet verhouden tot het belang van duurzame resultaten. Die gaan nu eenmaal over de welbekende 4 jaar heen.

Maar ook 'duurzaam' in de vorm van 'bewust', rekening houdend met de ecologische, economische en sociale effecten die bijdragen aan een duurzaam resultaat, waarbij ook onze kinderen trots zullen zijn op de geleverde inspanningen van nu.

'Innovatie', omdat er een sterke behoefte is om vernieuwingen op vele vlakken te realiseren. Dit als antwoord op de snelle veranderingen in onze omgeving, maar vooral ook om Nederland in staat te stellen voor te blijven en onze welvaart en welzijn op het constant hoge niveau te kunnen handhaven.

De volgende prioriteiten zijn onzes inziens van belang:

- Duurzaamheid moet een 'handelsmerk' worden van Nederland. Net als Nederland Waterland, waar duurzame oplossingen eveneens centraal staan, zou Nederland qua duurzaamheidsinitiatieven een Gidsland moeten worden.

- 'Duurzaamheid' vertaalt zich, naast een principiële uitdaging, makkelijk in anticiperende initiatieven voor onze aardgasuitdaging. Het letterlijk en figuurlijk 'opdrogen' van onze aardgasbaten nopen tot een versnelde energietransitie, waarbij we onafhankelijk worden van (externe) disrupties. Dat dat in lijn moet lopen met de wens om de (onevenredige) belasting van ons klimaat te reduceren en circulaire toepassingen te stimuleren, spreekt voor zich.



Dat geldt bijvoorbeeld ook voor een meer bio-vriendelijke landbouw. Groningen verdient het overigens om juist leidend te worden bij dergelijke ontwikkelingen. De vestiging van een Duurzaamheidskenniscentrum daar ligt voor de hand.

- 'Duurzaam' zou echter ook synoniem moeten staan met de aanpak van sociale uitdagingen, zoals de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. We constateren dat de aarzelingen om ouderen in te zetten op de arbeidsmarkt, ondanks hun bewezen kennis en ervaring, die inzetbaarheid onevenredig benadelen. Naarmate de pensioenleeftijd onvermijdelijk gaat stijgen zal die uitdaging groter worden als we op de negatieve denklijn doorgaan. Een veel positievere benadering, met een annex instrumentarium, moet een duurzame inzet van ouderen verzekeren.

- De 'duurzaamheid' van ons belastingstelsel aanpassen aan de 'schreeuw' naar vereenvoudiging zien wij eveneens als prioriteit. We zijn nu kennelijk al zo ver dat de systemen van de belastingdienst de vele aanpassingen niet meer kunnen verwerken. Het is meer dan hoog tijd om de hervormingen naar een sterke vereenvoudiging snel door te zetten. De voorstellen die er al vele jaren liggen hebben hun waarde nog steeds en kunnen een versnelde basis vormen voor die aanpassingen.

- Er bestaat ook sterke behoefte aan een visie op de nieuwe economie. Juist dat voor Nederland belangrijke toekomstperspectief kan duurzame oplossingen voeden. De digitalisering, veelal in combinatie met technologisch geavanceerde vernieuwingen, komt razendsnel op ons af. We dreigen geconfronteerd te worden met een remmende voorsprong die in een achterstand kan omslaan. Nederland mag dan een knooppunt zijn qua digitale communicatie en relatief veel internettoegang bieden, dat garandeert geenszins dat we die voorsprong ook kunnen handhaven. De stimulering van digitale en technologische ontwikkelingen gaan veel verder dan een gevestigd 'Industriebeleid'. De effecten van cyber security alleen al vragen om een meer fundamentele aanpak, waarin ook onderwijs en arbeidsmarkt een aanmerkelijke rol hebben.

- Onderwijs en het eraan gekoppelde onderzoek vormt wat ons betreft de sleutel tot een blijvend duurzame toekomst. Daarbij is laagdrempelige, en liefst vrije toegang tot (off-en online) onderwijs een must. Blijvend investeren in betere, up to date, onderwijsvormen zal de toegankelijkheid, maar vooral ook de effectiviteit van onderwijs bevorderen. Naast basis scholing, waarbij de praktijk het uitgangspunt moet zijn, moet iedereen zich realiseren dat life time learning een vereiste is in een tijd van Chance & Change (kansen pakken en veranderen). Juist daar zal er alles aan gedaan moeten worden om omscholing en bijscholing een (persoonlijke) constante te laten zijn. Dat vraagt om onderwijsvormen die het beste aansluiten bij elke individuele vraag, zodat het individuele veranderingsvermogen wordt vergroot. Onderzoek brengt ons daarbij verder. Het bevorderen van alle vormen van duurzaamheid vindt zijn oorsprong in onderzoek. En juist nu is fundamenteel onderzoek, en het bevorderen daarvan, naar de mogelijkheden van overmorgen belangrijker dan ooit. Met een open oog en oor voor onverwachte spin off's. Het spreekt vanzelf dat een actieve koppeling met het bedrijfsleven met en in onderwijs en onderzoek tot een betere vertaalslag naar die praktijk leidt. Dat vraagt ook om een actieve betrokkenheid van de kennis en kunde uit het bedrijfsleven met en in het onderwijs.

- Het heeft ons bevreemd dat het woord 'innovatie' in de Troonrede ontbrak. Dat is des te opvallender omdat we als Nederland, voor onze toekomst, vrijwel geheel afhankelijk zijn van innovatie. Voor de uitdagingen die er liggen bij het onderwijs, het welzijn, de gezondheid, het werken en het wonen zullen we snellere en betere antwoorden vinden als we een maximale nadruk leggen op innovatie. Het liefst een preventieve innovatie, die zich richt op de uitdagingen van overmorgen, naast die van nu. Op die manier vindt Nederland ook daar een internationaal speerpunt dat tot duurzame economische stimulansen kan leiden.

Het bundelen, maar vooral ook ontsluiten van kennis en het bevorderen van samenwerking tussen bedrijven onderling, net als tussen bedrijven en onderwijs, zal daarin een belangrijke sleutel zijn. Borging op Kabinetsniveau, in de vorm van een speciale Minister van Innovatie, zou niet alleen de zichtbaarheid van de prioriteit bevorderen, maar ook een constante impuls geven bij het waarmaken van de ambitie die iedereen wel voelt, maar nalaat in te vullen.

Bovenstaand prioriteitenlijstje kan alleen gestalte krijgen als er een optimale samenwerking tot stand komt, boven elk persoonlijk en/of partijbelang verheven. We doelen daarmee op WIJ(s)heid: de optelsom van onbaatzuchtige samenwerking op basis van de individuele kennis en inzichten die gezamenlijk een ongeëvenaarde wijsheid opleveren. Alleen als 'Samen' met een Hoofdletter wordt geschreven zijn we in staat de duurzame antwoorden te vinden die we zoeken.

Dat de basis daarvoor 'Vertrouwen' moet zijn lijkt vanzelfsprekend, maar is het in de praktijk kennelijk niet, getuige de vele negatief getinte regels die gelden. Ons niet aflatende pleidooi voor het omarmen van vertrouwen als basis voor samenwerking en het bereiken van duurzame resultaten is onverkort van kracht. We doen een beroep op u en de coalitiepartners om dit keerpunt van wantrouwen naar vertrouwen inzet te maken van de komende kabinetsperiode.

We mogen als Nederland trots zijn op wat we met elkaar, als sociaal verband, tot nog toe hebben bereikt. Dat dat nog niet heeft geleid tot een cultuur van 'Trots zijn op Nederland' vindt ongetwijfeld zijn oorsprong in onze Calvinistisch getinte roots. Roots, en een sociale verbintenis daarmee, hebben ons ontegenzeggelijk veel gebracht. De Kracht van Samen, en een daaraan gekoppelde identiteit, vraagt er echter ook om als gemeenschap, samen, successen te vieren en daar inspiratie uit te halen. Aandacht voor onze gezamenlijke 'Welzijn' (Purpose), in evenwicht met 'Welvaart' (Purse), moet wat ons betreft als rode draad door de (politieke en maatschappelijke) spanningen heen lopen.

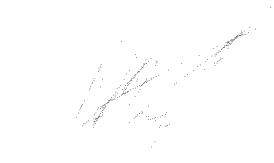
Visie geeft richting aan het Samen, maar ook aan de Toekomst. Dat zal niet in wazige termen zijn, maar in concrete beelden. Visie is voor ons dan ook 'DOEN'. Deze tijd vraagt om een inspirerende stip aan de horizon gecombineerd met een slagkracht en daadkracht om die visie te realiseren. We weten als verantwoordelijke directeuren en commissarissen als geen ander dat de vele uitdagingen en voorwaarden de weg ernaar toe geen rechte lijn maken. We weten ook dat de gemaakte stip constant in beweging is. Juist dan zijn DOEN en LEREN onlosmakelijk met elkaar verbonden, waarbij SAMEN de veiligheid biedt die veranderingsbereidheid en veranderingsvermogen maximaliseren.

Wij hopen dat bovenstaande de formerende partijen kan inspireren de komende vier jaar als een basis te zien voor, minimaal, de komende 30 jaar. Als NCD collega's zijn we bereid daar onze bijdrage aan te leveren. In onze organisaties, maar ook daarbuiten.

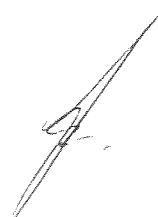
Wij zijn dan ook graag bereid bovenstaande nader toe te lichten en onze bijdrage te leveren bij de verdere uitwerking.

U veel succes wensend bij de afronding van uw opdracht,

Met de meeste hoogachting,



Ron Steenkuijl  
Voorzitter NCD



Gerard van Vliet  
Directeur NCD



NCD  
De heer R. Steenkuijl  
Amerfoortseweg 98  
3941 AP DOORN

Kenmerk: 201701483

Den Haag, 2 oktober 2017

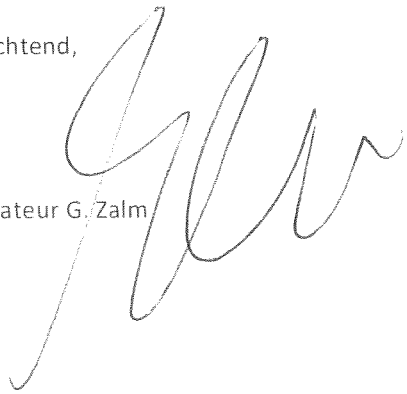
Geachte heer Steenkuijl,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

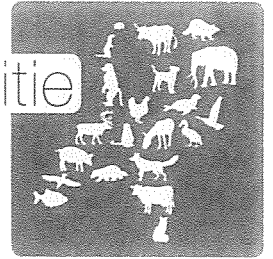
Informateur G. Zalm



Louis Couperusplein 2 E-mail: info@dierencoalitie.nl  
2514 HP Den Haag Website: www.dierencoalitie.nl  
T: 06-46923123 Twitter: @dierencoalitie

dierencoalitie

Samenwerkend  
Coöperatieve Instapartners  
Nederland



201701484

Tweede Kamer der Staten-Generaal  
T.a.v. informateur Dr. G. Zalm en coalitiepartners  
Postbus 20018  
2500 EA 's-Gravenhage

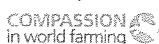
29-9-2017

Betreft: Aandacht voor dierenwelzijn in het Regeerakkoord

Geachte Dr. G. Zalm en coalitiepartners,

Met het ondertekenen van de Agenda 2030 van de Verenigde Naties heeft Nederland beloofd om 'gedurfde en transformerende stappen' te zetten om de wereld op een duurzaam pad te brengen. In de gezamenlijke visie van de wereldgemeenschap leeft de mens in harmonie met de natuur en worden (wilde) diersoorten beschermd. 'Business as usual' is geen optie. Bovendien roepen de onder leiding van Gerda Verburg tot stand gekomen 'Principes voor verantwoorde investeringen in landbouw en voedselsystemen' van het Comité voor Wereldvoedselzekerheid van de Verenigde Naties op om te investeren in dierenwelzijn. Verder heeft Nederland nog specifieke dierenwelzijnsambities uitgesproken, onder meer in de gezamenlijke verklaring met Denemarken en Duitsland, maar ook ten aanzien van een daling van het proefdiergebruik en het laten stijgen van het percentage koeien in de wei tot minimaal 80% in 2020.

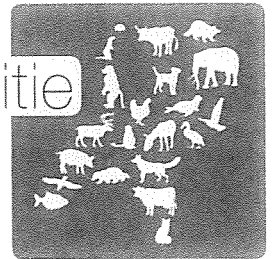
De coalitiepartners staan voor de opgave om, in tijden van crises, een koers voor Nederland uit te zetten dat uitzicht biedt voor toekomstige generaties op een duurzame samenleving waarbij de ambities voor dieren, natuur en klimaat worden waargemaakt. De economie krabbelt weer op en daarmee is het argument om terughoudend te zijn met inzet op belangrijke transitie en innovaties voor verbeterd dierenwelzijn, weggevallen. Problemen als een veranderend klimaat, achteruitgang van de biodiversiteit, een scheve voedselverdeling, dierziekten en zoönosen verdienen een aanpak waarbij dierenwelzijn integraal wordt meegenomen. Vijftien dierenwelzijnsorganisaties roepen het toekomstige kabinet daarom op het landsbelang te dienen en tot een Regeerakkoord te komen waarin dierenwelzijn expliciet als kernwaarde wordt opgenomen.



Louis Couperusplein 2 E-mail: info@dierencoalitie.nl  
2514 HP Den Haag Website: www.dierencoalitie.nl  
T: 06-46923123 Twitter: @dierencoalitie

dierencoalitie

Samenwerkende  
Dierenwelzijnsorganisaties  
Nederland



Het draagvlak voor meer dierenwelzijn groeit in Nederland. De samenleving spreekt zich vaker uit tegen vermijdbaar dierenleed zoals bijvoorbeeld het levend koken van kreeften en krabben, illegale dierenhandel en lange afstandstransporten voor landbouwdieren. Ook in het politieke landschap neemt dierenwelzijn steeds meer een prominente plek in. Een meerderheid van de Kamer heeft zich uitgesproken voor minder proefdieren, een verbod op het fokken van nertsen en geen wilde dieren in circussen. Een tweederde meerderheid van de Nederlandse bevolking gaf in de laatste Eurobarometer van de Europese Commissie aan dat het welzijn van dieren in de veehouderij verbetering behoeft. 82% van de respondenten gaf bovendien aan dat dit niet exclusief een taak van de EU is, maar (ook) van de Nederlandse overheid.

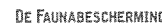
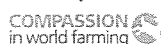
Met alle waardering van de stappen die in de voorbije jaren al zijn gezet, liggen er op het gebied van dierenwelzijn voor Nederland nog steeds grote uitdagingen. Onderwerpen als onder meer het verbeteren van de handhaving, de positieflijst voor huisdieren, inkrimping van de veestapel, het terugdringen van proefdiergebruik, het welzijn van vissen, de jacht en het leed van rashonden vragen om moed, leiderschap en daadkrachtige keuzes. Bovendien speelt Nederland een rol op het wereldtoneel via onder meer de EU, de OIE, de OESO, de VN (en via Nederlandse bedrijven die actief zijn buiten de grens) waarmee dierenwelzijn kan worden bevorderd (of benadeeld).

U staat voor de uitdaging om deze keuzes te maken en zo de komende generaties een toekomstperspectief te bieden op een duurzaam en diervriendelijk Nederland. De Dierencoalitie doet daarom een dringend beroep op het nieuwe kabinet om fors te investeren in dierenwelzijn en de benodigde maatregelen op te nemen in het Regeerakkoord.

Met vriendelijke groet

Dirk-Jan Verdonk

Voorzitter Dierencoalitie



Dierencoalitie  
De heer D.J. Verdonk  
Louis Couperusplein 2  
2514 HP DEN HAAG

Kenmerk: 201701485

Den Haag, 2 oktober 2017

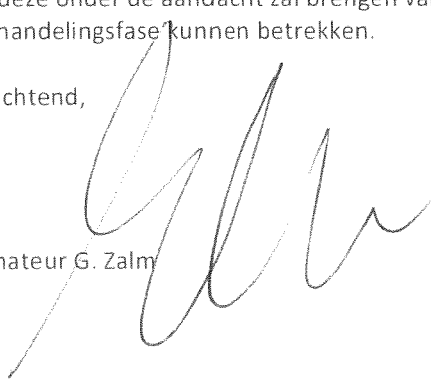
Geachte heer Verdonk,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm



*Informateur, Postbus 20018, 2500 EA DEN HAAG*

